

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií
Studium humanitní vzdělanosti

**VNÍMÁNÍ TRANSGENDEROVÉ PROBLEMATIKY
ČESKÝM ATLETICKÝM PROSTŘEDÍM**

**PERCEPTION OF TRANSGENDER PHENOMENA
BY THE CZECH ATHLETIC ENVIRONMENT**

Anna Korbová

Vedoucí práce: Ing. Petr Pavlík, Ph.D.

Praha 2025

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala všem, kteří mi pomohli při zpracování této bakalářské práce. Mé největší díky patří Ing. Petru Pavlíkovi, Ph.D., vedoucímu mé práce, za jeho odborné vedení, ochotu, trpělivost a cenné rady. Jeho podpora a připomínky mě nasměrovaly k hlubšímu pochopení tématu.

Děkuji také své rodině, příteli a kamarádkám za jejich neustálou podporu a povzbuzení během celého studia. Vaše důvěra a motivace pro mě byla neocenitelná.

Klíčová slova

Český atletický svaz, gender, transgender, sport

Key words

Czech Athletic Association, gender, transgender, sport

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou transgender sportovců v kontextu české atletiky. Práce analyzuje názory sportovců, trenérů a činovníků na zapojení transgender jedinců do sportovních soutěží a jejich pohled na férovost takového zapojení. V teoretické části se zaměřuje na koncept genderu a transgender, tranzici a její různé podoby, včetně legislativních požadavků v České republice. Výzkumná část přináší hloubkovou analýzu rozhovorů s deseti respondenty, která ukazuje, že názory na transgender ve sportu se různí v závislosti na věku a zkušenostech respondentů. Zjištěním práce je, že české atletické prostředí zatím pravděpodobně není připraveno na zapojení transgender sportovců. Zároveň rostoucí povědomí o této problematice naznačuje potřebu dalšího vzdělávání a postupného přizpůsobování pravidel.

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the issue of transgender athletes and their inclusion in the field of athletics, particularly within the context of the Czech Athletic Federation. The theoretical section presents an overview of key concepts related to gender, gender identity, and the specifics of transgender individuals, with a special focus on the challenges transgender athletes face in competitive sports. The thesis also analyzes various regulations from World Athletics concerning transgender athletes, as well as the current state of Czech athletics in terms of its readiness to handle these regulations. The practical part is based on a qualitative analysis of interviews conducted with athletes, coaches, and officials, exploring their perspectives on the fairness and inclusion of transgender athletes. The research suggests that while there is awareness of the issue, deeper understanding and more open discussion within the Czech athletic community are still needed. The thesis concludes with possible approaches to address the integration of transgender athletes into competitive sports, balancing fairness and inclusion.

Obsah

I.	ÚVOD	6
II.	TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1.	GENDER A POHLAVÍ	9
2.1.1.	<i>Gender a biologie aneb co určuje pohlaví</i>	12
2.1.2.	<i>Možnosti, jak gender nahlížet sociologicky</i>	16
2.1.3.	GENDER VE SPORTU	19
2.1.3.1.	<i>Genderové stereotypy ve sportu</i>	25
2.2.	TRANSGENDER	26
2.2.1.	<i>Cisgender</i>	27
2.2.2.	<i>Transsexuál vs transgender</i>	28
2.2.3.	<i>Transgender jako psychické onemocnění</i>	29
2.2.4.	<i>Proces tranzice</i>	31
2.3.	TRANSGENDER VE SPORTU	34
2.4.	ČESKÝ ATLETICKÝ SVAZ	36
2.4.1.	<i>Světová atletická federace</i>	37
2.4.2.	<i>Regulace související s transgenderovou problematikou</i>	37
III.	METODOLOGICKÁ ČÁST	40
3.1.	CÍL VÝZKUMU	40
3.2.	METODA VÝZKUMU	40
3.3.	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
3.4.	VÝZKUMNÝ VZOREK	41
3.5.	ROZHOVORY	42
3.6.	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	42
3.7.	ÉTIKA VÝZKUMU	44
3.8.	ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMU	44
3.9.	SOUHRN ANALÝZY	58
IV.	ZÁVĚR	63
V.	SEZNAM LITERATURY	66

I. ÚVOD

To, že jsou na světě muži a ženy, je každému známo, avšak existence transgender lidí byla dlouho pro většinu lidí neznámá. Jsou mezi námi nepochybně i lidé, kteří transgender berou jako lidský výmysl, svým způsobem módu, která je odrazem dnešní znuděné populace. V posledních letech však naštěstí povědomí o této problematice roste a transgender lidé se již většinou nemusí se svou identitou skrývat či se za ni stydět.

Není asi překvapivé, že se transgender problematika začala řešit i ve sportu. Je to svým způsobem logické a řada lidí se s tímto fenoménem setkala právě díky sportu a kauzám, které se v minulých letech začaly objevovat, když někteří sportovci/kyně měli/y vyšší hodnotu určitých hormonů, což mohlo vést k lepším výkonům. Jedním ze známých příkladů je atletka Caster Semenya. Ta se však nedefinovala jako transgender, měla pouze vyšší hodnotu testosteronu. Světová atletika ji ovšem i tak zakázala závodit se ženami, podmínka pro start mezi nimi zněla tak, že by musela brát hormony na snížení testosteronu, což sama atletka odmítla.

Je ale otázka, zda máme právo transgender sportovcům/kyním zakázat závodit nebo je nutit, aby brali/y určité hormony, které mohou znamenat zdravotní riziko. Chtějí se dál věnovat tomu, co naplňuje jejich život, což je zde sport. Lidé ale neví, jak se k takovému problému postavit, co je to správné řešení. To samozřejmě souvisí i s tím, že je celá problematika nová a velmi komplexní. Vidět je to například u americké plavkyně Lily Thomas. Ta se narodila a byla vychovávána jako muž, tedy má stavbu těla jako muž, ale po změně pohlaví má nyní „ženské“ hormony. Závodí se ženami, ale společnost tomu není plně nakloněna, samy plavkyně si stěžují a podle některých komentátorů plavecká federace Lily nenápadně nadržuje, aby si udržela nějaké rovné postavení.

Sama jsem se pohybovala v atletice, a tak mi je problém Caster Semenya velmi blízký. Zároveň mě problematika Lily Thomas zaujala a zajímalo by mně, jak by tuto kauzu asi zvládlo řešit české atletické prostředí, když Caster, která ani nebyla transgender, na mezinárodní úrovni rovnou vyřadili. Zúžila jsem proto svůj zájem pouze na české prostředí, respektive na české atletické prostředí a Český atletický svaz. Na to, jak jeho zástupci vnímají transgender sportovce a jak případně řeší tuto otázku.

Konkrétně bych se chtěla věnovat způsobu, jakým je transgenderová problematika vnímána představiteli českého atletického prostředí. Jak na to nahlíží sama Světová atletika, a s tím souvisí vztah, jaký mezi sebou mají jednotlivé organizace, respektive Světová atletika a Český atletický svaz.

V teoretické části mé práce se zaměřuji na objasnění klíčových pojmů, které souvisejí s genderovou problematikou. Nejprve se zaměřuji na samotný pojem gender a jeho rozlišování od biologického pohlaví.

Dále vysvětluji různé přístupy k genderu, jak z biologického, tak ze sociologického hlediska. Biologický přístup se zaměřuje na pohlaví jako na základní rozlišovací prvek mezi mužem a ženou, zatímco sociologický přístup se zaměřuje na společenské aspekty, které formují naše chápání genderových rolí. Je důležité pochopit, že tyto role nejsou neměnné, a právě transgender jedinci narušují binární rozdělení genderu, které se dlouho považovalo za jediné správné.

V teoretické části také pojednávám o procesu tranzice, který je klíčový pro pochopení transgender identity. Tranzice může zahrnovat jak fyzickou, tak sociální složku, a pro mnoho transgender jedinců je to složitý a náročný proces, který má hluboký vliv na jejich identitu i na to, jak jsou vnímáni společností.

Důležitým tématem mé teoretické části je i to, jak byla transgender identita dříve vnímána, jako duševní nemoc. V minulosti byli transgender jedinci často stigmatizováni a jejich identita byla považována za něco patologického. Dnes však dochází k posunu v chápání transgenderu, a to nejen v medicíně, ale i ve sportu, kde se o těchto otázkách začíná vážně diskutovat.

V metodologické části své práce jsem zvolila kvalitativní výzkumný přístup, který mi umožnil hlouběji porozumět postojům jednotlivých aktérů v českém atletickém prostředí k transgender problematice. Rozhodla jsem se pro polostrukturované rozhovory, protože tento způsob sběru dat mi umožňuje získat nejen faktické odpovědi, ale také emocionální reakce a osobní názory dotazovaných.

Mými komunikačními partnery/kami bylo deset zástupců/kyň atletického prostředí, přičemž jsem se snažila vybrat reprezentativní vzorek. Ve výběru byli/y jak sportovec a sportovkyně, tak trenér a trenérka a funkcionáři/ky, kteří se pohybují v prostředí Českého atletického svazu. Tento výběr mi umožnil nahlédnout na problematiku transgender sportovců z různých úhlů pohledu – jak těch, kteří přímo závodí, tak těch, kteří se podílejí na organizaci sportovních soutěží a nastavování pravidel.

Jednotlivé rozhovory byly vedeny s důrazem na anonymitu komunikačních partnerů/rek, což mi umožnilo získat upřímné a otevřené odpovědi. Během rozhovorů jsem se zaměřila na zjišťování, jak jednotliví aktéři vnímají transgender otázky, zda a jakým způsobem jsou v Českém atletickém svazu řešeny, a jak by se podle nich měla situace v budoucnu vyvíjet.

Díky tomu jsem získala data, která mi umožnila provést hlubší analýzu, přičemž jsem se soustředila nejen na individuální názory, ale také na celkový kontext českého sportovního prostředí. Při zpracování dat jsem se zaměřila na hledání vzorců a tendencí, které by mohly poukázat na to, jak je české atletické prostředí připraveno na přijetí transgender sportovců a jak se k této problematice staví jednotliví aktéři.

II. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části představuji koncept genderu a vztah genderu a pohlaví, neboť jsou tyto dva pojmy často laickou veřejností zaměňovány. Poté se zaměřím na gender ve sportu, na problematiku transgenderu a celkově na proces tranzice, jak se transgender a proces přeměny vnímá. Důležitým bodem je představení transgenderové problematiky ve sportu, a hlavně v atletickém prostředí. Posledním bodem diskutovaným v teoretické části je Český atletický svaz a jeho působení pod Mezinárodní světovou atletickou federací (IAAF)¹.

2.1. Gender a pohlaví

Gender je jeden ze základních třídicích principů, který strukturuje společenské vztahy i životy jednotlivců. Zpravidla je spojován s binaritou – muž x žena, maskulinní x femininní. Vzhledem k tomu, jak často jsou spolu tyto dva pojmy zaměňovány, je velmi důležité si na začátek představit, jaký je rozdíl mezi genderem a pohlavím.

V této souvislosti Renzetti a Curran říkají (2003), že pohlaví představuje biologickou danost, na základě, které společnost vytváří společenskou kategorii, již zmíněný gender. Wood (2018) k tomu podotýká, že jsou často gender a pohlaví používány jako popis stejné věci. Gender je však podle něj (Wood, 2018): „sociokulturní a psychologická interpretace našeho biologického pohlaví, tedy to, jak chápeme biologii v každodenním životě“ (Wood, 2018, s. 5)². Polemizuje přitom s názorem Connel a Pearse:

Debata o genderu se pokaždé zaměřuje na předpokládanou přirozenost *genderových rolí*³, na to, že jsou pevně dané a jsou nevyhnutelným výsledkem naší biologie – to znamená, že penis vede k maskulinitě (mužství) a vagína k femininitě (ženství). To vede k tomu, že se o těle uvažuje jako o jakémsi stroji, který vyrábí genderové rozdíly. (Connel a Pearse in Wood, 2018, s. 36)

Do protikladu k tomu staví názor Judith Butler, která popisuje gender jako praktiku, jako něco, co děláme (Butler in Wood, 2018): „Gender je opakovaná stylizace těla, soubor opakovaných úkonů ve velmi pevném zákonitém rámci, které se v průběhu času spojují a

¹ IAAF zkratka pro International asociation of athletics federation, dostupné z: <https://www.zkratky.cz/IAAF/14199>

² Překládáno autorkou

³ Genderové role popisují a předepisují určité vzory chování, jak se máme chovat abychom zapadli, co si máme oblékat... Mohou být různé v odlišných kulturách, ale zároveň se mohou změnit v jedné kultuře v průběhu času (Wood, 2018)

vytvářejí zdání podstaty, přirozeného druhu bytí“ (Butler, 1990, s. 33). Wood nakonec představuje myšlenku *genderových rolí*. Tvrdí, že pohlaví máme nezávisle na kultuře, zatímco gender je sociální interpretací, která spouští celoživotní systém očekávání, která jsou zakořeněná v maskulinitě a femininitě a definují, co znamená být muž či žena (Wood, 2018). Laqueur (2017) však ukazuje, že i pohlaví je závislé na kultuře, a to hlavně ve smyslu, že jde o kulturně specifickou interpretaci těla. Představuje názor z minulosti, a to že bylo lidské tělo nahlíženo a interpretováno jako jedno tělo, které má dvě formy – ženskou a mužskou. Kdy obě formy mají stejné orgány, pouze v jiných formách, jako např. varlata jsou stejné jako vaječníky, a děloha jako penis. V této koncepci, se kterou pracoval například Galén, existovalo vlastně jen jedno pohlaví.

Helgeson (2005) popisuje gender jako proměnný koncept, který odkazuje na sociální kategorie muže a ženy. Tyto kategorie jsou od sebe odděleny souborem předpokladů o psychologických schopnostech a rozdělení rolí, které společnost připisuje již zmíněnému biologickému pohlaví jedince. Souvisí s rozdíly na různých úrovních, mezi ně patří například emoční inteligence, kdy jsou ženy považovány za ty více citlivé a něžné. Naopak muži nebrečí a jsou údajně vysoce inteligentní. Ovšem tyto představy se mění napříč kulturami, protože každá kultura očekává od mužů i žen jiné chování.

Gender je tedy ovlivňován společností, kulturou a časem (Helgeson, 2005). Kimmel (2011) ukazuje, že biologický model, který předpokládá, že pohlaví určuje gender, nestačí k vysvětlení společenského uspořádání a genderových nerovností. Pomocí tohoto modelu, nejsme totiž schopni vysvětlit, proč jsou v různých kulturách odlišná pojetí maskulinity a femininity, ani společenské změny v genderových vztazích.

Psycholožka Sandra Bem přišla s teorií optických skel/principů, skrze které vnímáme svět a pomocí kterých jsme socializováni jako genderované bytosti (muži, ženy, translidé atd.). Prvním je biologický esencialismus, který vysvětluje následující dva principy pomocí biologie, což si více vysvětlíme v následující kapitole. Dalším optickým sklem je androcentrismus, což doslova znamená mužkostřednost, kdy je maskulinitě dáována přednost před feminitou a je brána jako norma. Posledním sklem je genderová polarizace, jenž vykresluje maskulinitu a feminitu jako dva protiklady a toto dělení je bráno jako základní organizační princip ve společnosti. Bem diskutuje problém těchto optických skel, které působí nejen tak, že vytváří ucelený pohled na svět, ale také pomáhají reprodukovat genderové rozdíly a nerovnosti. Spíše než, aby nám pomohly vysvětlit svět, nám ho spíše zkreslují (Wood, 2018).

Genderová diferenciacie se odehrává na různých úrovních, ať je to ta individuální, rovina komunikace mezi jedinci, nebo úroveň institucionální (Kimmel, 2011). Individuální rovina se týká toho, jak sami jako jedinci děláme gender, jak se oblékáme, jak se chováme. S tím je spojena rovina komunikace mezi jedinci, protože gender tvoříme i během interakcí s jinými lidmi. Poslední rovinou je rovina institucionální, což znamená, že všechny společenské instituce reprodukují genderové nerovnosti a zároveň nás učí rozdíly spojované s genderem brát jako samozřejmé, přirozené. Tyto institucionalizované vzorce mají souhrnný název pohlavně-genderový řád, který se, jak bylo již řečeno, různí mezi kulturami. Renzetti a Curran (2003) říkají: „Každý systém však zahrnuje přinejmenším tyto tři vzájemně provázané prvky: 1. sociální konstrukci genderových kategorií na základě biologického pohlaví, 2. dělbu práce na základě pohlaví, 3. společenskou regulaci sexuality“ (s. 21). Pokud bych měla nabídnout definici genderu, asi nejbližší je mi ta, kterou Kimmel (2000) připisuje Kathrine Pyke:

Spíš než role nebo atribut je to vznikající vlastnost situační interakce. Hluboce zakořeněná a obvykle nevědomá přesvědčení o základních povahách mužů a žen utvářející způsob, jakým se gender uskutečňuje v každodenních interakcích. Protože tato přesvědčení jsou formována existujícími makrostrukturálními mocenskými vztahy, kulturně vhodné způsoby vytváření genderu upřednostňují zájmy mužů před zájmy žen. (s. 107)

Z toho můžou vznikat genderové stereotypy, kterým se budu věnovat v pozdější části textu, je ovšem důležité zmínit, že: „Předpoklady vztahující se ke genderu lidé obecně přijímají za platné či správné a zakládají na nich svůj rozdílný či protikladný přístup k osobám mužského a ženského pohlaví“ (Renzetti, Curran, 2003, s. 20).

Pro správné pochopení genderu je potřeba si ujasnit rozdíly mezi pohlavím, genderovou identitou, genderovou sebereprezentací a sexuální orientací. Pohlaví odkazuje k biologickému tělu a zpravidla k chromozomům XX a XY, zatímco genderová identita je to, jak se jako jedinci identifikujeme, tedy jestli se cítíme jako žena či jako muž. Genderová sebereprezentace neboli *gender expression* je způsob, jak svůj gender sdělujeme svému okolí, například jak se oblékáme, jaké máme koníčky, jaký používáme jazyk atd. (Advocate Channel, 2018). Queer Geography (2021) definuje sexuální orientaci takto:

Pojmem sexuální orientace rozumíme konzistentní vzorce sexuálních, romantických a citových podnětů a touhy jednotlivce vztahující se k jiným či žádným osobám na základě

jejich genderu a pohlavních znaků, které jsou vázány k fyziologickým pudům a biologickým systémům, jež přesahují rámec vědomé volby.

Sexuální orientace může být různá, jedinec může být heterosexuální, homosexuální, bisexuální, ale například i asexuální, kdy ho romanticky nepřitahuje ani jeden gender. Spojení těchto kategorií může utvářet různé kombinace, a ne u všech lidí tedy platí, že by byli v tzv. tradičním souladu. Většinou rozlišujeme cis-ženy a cis-muže, kdy jejich genderová identita odpovídá jejich biologickému pohlaví, prezentují se v souladu, jak od nich společnost očekává, že se budou muži a ženy prezentovat, a jsou heterosexuální. Jako transgender tedy trans-ženy a trans-muži zpravidla označujeme takové osoby, jejichž genderová identita není v souladu s jejich pohlavím.

Situace může být ještě složitější, protože existují lidé, jejichž genderová identita je v souladu s jejich pohlavím, ale mají odlišnou sexuální orientaci. Stejně tak může být komplikovaná situace pro transgenderové osoby. Existuje i genderová sebeprezentace, kdy lidé mohou mít mužské pohlavní orgány, ale identifikují se jako ženy nebo androgynně a prezentují se tak před ostatními.

V následující kapitole se pokusím vysvětlit, jak gender chápou lidé, kteří si myslí, že je podmíněn biologií, co vše tvoří v lidském těle pohlaví a jak důležitý je prenatální vývoj.

2.1.1. Gender a biologie aneb co určuje pohlaví

Když se řekne pohlaví, většina lidí si jako první představí to, co je na první pohled vidět – tedy genitálie (Helgeson, 2005). Ovšem toho, co určuje v lidském těle pohlaví je mnohem více. Podle feministických autorek v minulosti mnoho autorů– vědců poskytlo tzv. vědecké odůvodnění pro fungující společenské uspořádání čili mužskou nadvládu, kdy toto ospravedlnění stavěli právě na biologii (Smetáčková, Pavlík, 2007). V této souvislosti Smetáčková a Pavlík (2007) píší o tzv. biologickém determinismu, který:

Odvozuje genderovou rozdílnost od pohlavních rozdílů mezi muži a ženami – protože mají muži a ženy jiné pohlavní orgány, jsou z podstaty rozdílní, a z těchto rozdílů vyplývá i jejich rozdílné postavení ve společnosti. Biologický determinismus nás tedy mimo jiné ujišťuje, že společenské nerovnosti jsou přirozené, že za ně není nikdo zodpovědný a že snahy o jejich zmenšování by šly proti naší biologické podstatě. (s. 8)

Rozdíly mezi muži a ženami podle těch, kdo věří v biologický determinismus, vyplývají buď z odlišné genetické výbavy, z rozdílných hormonů nebo z rozdílů ve struktuře a odlišném používání mozku.

Začnu-li ale od začátku, vývoj pohlavních orgánů začíná v prenatálním stádiu, a odvíjí se od povahy pohlavních chromozomů, kdy jednu část páru jedinec dostane od matky a druhou od otce. Většinou má muž chromozomy určující pohlavní orgány XY a žena XX, tedy žena vždy předává chromozom X a je na muži a jeho genetické výbavě, který z páru předá. Tento proces nastává v šestém týdnu vývoje embrya. Do té doby jsou embrya „pohlavně bipotencionální tzv. že jsou anatomicky identická a vyvíjí se v nich ústrojí potřebné pro budoucí vývoj jak mužských, tak ženských pohlavních orgánů“ (Renzetti, Curran, 2003, s. 63). Během vývoje v prvních šesti týdnech se u embryí vyvíjejí dvě sady tubic – jedna, ze které se mohou vyvinout ženské pohlavní orgány (Müllerův vývod) a druhá, ze které mužské pohlavní orgány (Wolfův vývod). Zároveň dochází také k vývoji gonády (pohlavní žlázy), která je stejná pro mužské i ženské pohlaví (Renzetti, Curran, 2003). V závislosti na genetické výbavě zpravidla po šestém týdnu dochází k atrofii Müllerova nebo Wolfova vývodu a následnému vývoji mužských či ženských pohlavních orgánů.

Badatelům a badatelkám se podařilo identifikovat gen, který napomáhá k odstartování procesů, jenž vedou k vytvoření jednoznačně identifikovatelného mužského pohlaví, a to gen SRY⁴. Po dokončeném vývoji varlat se začnou produkovat hormony⁵ zvané androgeny. Mezi nejdůležitější androgeny patří testikulární induktor pro zánik Müllerova vývodu (MIS⁶) a testosteron. Zatímco MIS degeneruje systém ženských tubic, testosteron podporuje růst mužského Wolfova systému tubic. Jak dále zmiňují Renzetti a Curran (2003):

Během osmého týdne se začne vylučovat další hormon, dihydrotestosteron (DHT), který je primárním činitelem při formování vnějších genitálií [mužských]. Také podporuje „maskulinizaci“ mužského mozku (Hoyenga a Hoyenga in Renzetti a Curran, 2003).

Vývoj ženských embryí nebyl až do nedávna tak dobře zmapovaný a dříve se mluvilo pouze o absenci mužských hormonů (Curran, Renzetti, 2003).

⁴ Gen SRY = oblast chromozomu Y určující pohlaví, sex-determining region Y (Renzetti, Curran, 2003, s.63).

⁵ Hormony jsou chemické látky vylučované jednotlivými orgány ke stimulaci různých biologických aktivit v lidském těle (Renzetti, Curran, 2003, s.63).

⁶ MIS = Mullerian inhibiting substance (Renzetti, Curran, 2003, s.63)

Nedá se ovšem tvrdit, že muži by měli pouze androgeny a ženy pouze estrogeny. Obě pohlaví mají oba typy hormonů, zpravidla ale v jiných poměrech. Pohlavní hormony ovlivňují mozek, imunitní systém, celkově zdraví a nepochybně i chování (Helgeson, 2005).

V rámci předávání genetických informací je potřeba mluvit o různých odchylkách od většinového scénáře. Wood (2018) poukazuje na problematiku chromozomu Y, kterému chybí některé geny chromozomu X, a tak muži nejsou tak dobře chráněni před dědičnými chorobami. U žen to totiž musí být atypický gen od obou rodičů. Tento chromozomální pohled na pohlaví staví muže do slabšího postavení než ženy, což je ovšem v rozporu k androcentrickému vnímání světa.

Ne vždy však vývoj embrya probíhá podle výše zmíněného scénáře:

Dnes například víme, že všechny lidi nelze z hlediska genetické výbavy snadno rozdělit do škatulek muž a žena. Existuje řada jedinců, kteří nemají chromozomální vybavení XY či XX, jež spojujeme s ženami a muži. Ale jsou i lidé, kteří mají „standardní“ kombinace chromozomů, ale jejich pohlavní orgány tomu neodpovídají. A konečně jsou i lidé, kteří mají takřikajíc standardní těla, ale jejich identity jsou s nimi v rozporu, což v moderní společnosti nezřídka řeší chirurgickou úpravou těla (Smetáčková, Pavlík, 2007, s. 9).

V první řadě je třeba zmínit, že odchylky od většinového scénáře se mohou objevovat již při tvorbě spermatu. Sperma se totiž duplikuje a dělí ve dvoustupňovém procesu nazývaném meióza. Tímto procesem vznikají dva typy spermií, ty, co nesou chromozom Y a ty, které nesou chromozom X. Při tomto procesu může docházet k chybnému dělení, které se nazývá nondisjunkce – pokud tento problém nastane při prvním dělení, stane se, že jeden typ spermií ponese chromozom X i Y a druhý typ nebude mít ani jeden ze zmiňovaných chromozomů. Potom by narozený jedinec měl chromozomální kombinaci XXY nebo X0. Pokud by nondisjunkce nastala ve druhém dělení, vytvoří se typy spermií jako XX, YY a ty, které nemají žádné. Takto oplozené vajíčko, by se vyvíjelo jako XXX, XYY nebo X0.

Všechny tyto odchylky od obvyklého vývoje se nějakým způsobem projevují navenek, ať je to vyšší vzrůst, menší pohlavní orgány či jiné. Tyto odchylky se ovšem dají vysvětlit biologicky, je zde ale jedna, kdy její biologické vysvětlení není zcela jasné. Jedinci s chromozomy X0 trpí tzv. Turnerovým syndromem – tím, že jim chybí chromozom Y, nevyvíjejí se jako muži, ale kvůli absenci druhého chromozomu X nemají potřebnou tkáň pro vytvoření ženských orgánů a ani nevytvářejí pohlavní hormony. Je možné, že kvůli

absenci druhého chromozomu X, rodiče zvolili silnější femininní socializaci, a proto jsou tyto děvčata více femininní:

Bývají vychovávány jako děvčata, protože se jejich vnější pohlavní orgány zdají být ženské. Výzkum žen s Turnerovým syndromem ale ukazuje, že přes nepřítomnost pohlavních hormonů vykazují tyto ženy extrémní femininitu v chování a vlastnostech. (Renzetti, Curran, 2003, s. 67)

Co se týče rozlišování ženského a mužského mozku, což je velice stará teorie, argumentace se během historie výmluvně měnila. Zpočátku se tvrdilo, že mužské mozky jsou v průměru větší než ženské, a tak se vysvětlovalo, proč jsou muži chytřejší, intelektuálně schopnější atd. Ten argument byl však rychle opuštěn, když se zjistilo, že v poměru k váze těla mají v průměru větší mozky ženy. Vědci ale přišli s jinými argumenty týkající se mozku, které měly podporovat základní východisko, že jsou muži jiní a lepší než ženy.

Jedna linie argumentace se zaměřila na corpus callosum (CC), což je kalózní těleso tvořené bílou hmotou obsahující nervové shluky. Hlavní funkcí je přenos informací mezi jednotlivými hemisférami a umožňuje tak jejich vzájemnou komunikaci. Ve vědecké literatuře se dlouhodobě diskutuje o tom, zda jsou v této struktuře patrné rozdíly mezi pohlavími, přičemž mnohé studie naznačují, že tato struktura je větší u žen (Schmied a kol., 2020). Berkowitz (2020) diskutuje velikost corpus callosum:

Ménší mozky však mají proporcionálně větší corpus callosum bez ohledu na pohlaví majitele a studie rozdílů ve velikosti této struktury jsou rozporuplné. Neuroložka Daphne Joel a její kolegyně zkoumaly magnetickou rezonancí více než 1 400 mozků a měřily 10 oblastí lidského mozku s největšími průměrnými rozdíly mezi pohlavími. Hodnotili, zda každé měření u každého člověka směřovalo k ženské části spektra, k mužské části spektra nebo k mezistupni. Zjistili, že pouze 3 až 6 % lidí bylo u všech struktur konzistentně "ženských" nebo "mužských". U všech ostatních se jednalo o mozaiku.

To jsou všechno výzkumy, které byly prováděny v posledních letech. Výzkumy prováděné v minulosti byly často kontroverzní, a to hlavně ze tří důvodů. Měření byla prováděna různými způsoby v různých laboratořích, zčásti proto, že publikované zprávy často nepopisují podrobně metodiku, navzdory známým změnám souvisejícím s věkem v dětství i dospělosti, žádný badatel výslovně nesrovnával věk subjektů a velikost CC, které

se liší v rámci jednotlivců, ne v rámci skupin (Allen a kol., 1991). Jedním z těchto kontroverzních výzkumů bylo přerušování CC z důvodu epileptických záchvatů, aby se zabránilo šíření elektrických vzruchů mezi jednotlivými hemisférami. Epileptické záchvaty sice ustávaly, ale začaly se objevovat nové potíže, se kterými se lidé potýkali. A to z toho důvodu, že došlo k přerušování komunikace mezi hemisférami (Renzetti, Curran, 2003).

Jiná argumentace se váže k funkcím, které jsou spojovány s jednotlivými hemisférami. Je dokázáno, že se hemisféry dělí podle funkcí, ale nedá se tvrdit, že by se dal rozlišovat na mužský a ženský mozek. Ve skutečnosti nikdo nedokáže říci, zda je mozek ženský či mužský, pokud neví, v jakém byl těle. Navíc, v minulosti se i rozlišování na pravostranné a levostranné mozky měnilo. Ve chvíli, kdy se přišlo na to, že je jedna hemisféra „lepší“, spojená s funkcemi, které jsou považovány za důležitější (kreativita, matematické schopnosti atd.) – automaticky to byla strana mužská (Helgeson, 2005). Zároveň je toto dělení problematické, protože výzkumníci a výzkumnice pracují s dospělými jedinci. Je přitom známo, že struktura mozku se v čase mění a vyvíjí spolu s jedincem a je proto těžké rozlišit, jestli jsou rozdíly, které by se nakrásně našly, výsledkem biologie nebo socializace (Smetáčková, Pavlík, 2007). Z hlediska mozkových synapsí je mozek novorozence hotov jen ze 60 %, zbylých 40 % se tvoří v důsledku sociálních interakcí a zkušeností. Nebylo by proto překvapivé, kdyby se mozky žen a mužů, kteří jsou v naší kultuře socializováni dost odlišně, v dospělosti lišily. Je však výmluvné, že se žádné výrazné rozdíly dosud najít nepodařilo. Rozdíly, které některé studie uvádí, jsou velmi malé, na úrovni statistické chyby.

2.1.2. Možnosti, jak gender nahlížet sociologicky

Z předchozí diskuze je zřejmé, že snahy vysvětlit genderové rozdíly a nerovnosti pomocí biologie vesměs selhávají. Proti biologickému determinismu stojí sociologická vysvětlení. Nejprve bych ale měla vysvětlit, co je sociologie. Anthony Giddens (2013) chápe sociologii jako vědecké studium lidské společnosti a sociálního chování, které zahrnuje analýzu institucí, sociálních skupin, kultury a dalších sociálních procesů. Sociologie se zaměřuje na vzorce chování, které jsou společné v rámci různých společností, a zkoumá, jak tyto vzorce ovlivňují jednání jednotlivců a skupin.

Jedním z paradigmat v sociální věděch je *sociální konstruktivismus*. Berger a Luckmann (1999) vysvětlují, že lidé si společně utvářejí realitu skrze interakce, kdy navzájem sdílejí hodnoty a pravidla postupně přijímají za přirozenou součást okolního světa. Jde tedy o paradigma, které staví na tom, že realitu kolem sebe, vytvářejí samotní lidé. Sociální konstruktivisté spoléhají na antropology a historiky a jejich zjištění podobností a

rozdílností v rámci různých kultur, ale zároveň i proměně v jedné kultuře v čase (Kimmel, 2011). Souvisí to tedy s představami a předpoklady, které má kultura o ženách a mužích. S těmito představami se setkáváme již při primární socializaci a v průběhu života si je zpravidla pouze posilujeme, protože vnímáme, jak jsou v naší kultuře zakořeněné (Smetáčková, Pavlík, 2007). Zároveň vědci a vědkyně pracují s definicí maskulinity a feminity, které se mění nejenom v rámci různých kultur, ale také podle rasy, sociální třídy, náboženství, věku, vzdělání, ale třeba také podle sexuální orientace. Snaží se vysvětlit elementy, které *teorie genderových rolí*, tak úplně vysvětlit nedokáže – rozdílnost, moc a institucionální pojetí genderu. Toto institucionální pojetí spočívá v představě, že instituce samy vytvářejí genderované normy, vyjadřují gender jako logiku instituce a zároveň jsou hlavním faktorem při reprodukci genderových nerovností (Kimmel, 2011). Teorii genderových rolí vysvětlím později.

S tím souvisí i chápání maskulinity jako normy lidství. Může se zdát, že dochází k přesvědčení, že znevýhodňované jsou pouze ženy, tak tomu ovšem není. Úplně stejně jako může mít určitá skupina žen problém při prosazování v technických oborech, bude mít určitá skupina mužů problém v prosazování při práci s malými dětmi. A tak se obou pohlavím, určitým skupinám či jedincům v rámci nich ztěžuje cesta k životnímu naplnění (Smetáčková, Pavlík, 2007).

Další teorií, která se snažila vysvětlit, proč společnost dělí lidské bytosti na muže a ženy, je *strukturální funkcionalismus*, kdy Parsons, (1950) věří, že společnost je komplexní systém složený z různých částí, které spolu vzájemně interagují a ovlivňují se. Každá jednotlivá část má svou funkci, která přispívá ke stabilitě společnosti. Což znamená, že jedinci v dané společnosti sdílejí stejný soubor hodnot, očekávání a přesvědčení. Tento systém se skládá z jednotlivých částí, které napomáhají k správnému chodu společnosti a udržují tzv. rovnováhu. Ve vztahu k pohlaví se strukturální funkcionalisté opírají převážně o dvě skutečnosti. První hovoří o tom, že jsou muži větší a silnější a druhá, že ženy rodí a kojí. Jak je vidět, strukturální funkcionalismus se v konečném důsledku také opírá o fyziologické rozdíly. Tyto rozdíly vedly podle něj k vytvoření *genderových rolí* (mužské a ženské).

Kolem 60. let začala teorie strukturálního funkcionalismu ustupovat pod kritikou *feminismu*. Ten nejde brát jako jednotný, protože je to rozrůzněná myšlenková tradice a je tak potřeba jeho pluralitu vnímat. Přesto jsou myšlenky, které se shodují napříč různými feminismy. Jednou z nich je, že biologická predispozice hraje při osvojování si genderové identity roli, ale je zřejmě nemožné určit, jak významnou, protože zároveň probíhá genderová socializace, a to prakticky hned po porodu.

Genderové role hrály a někde stále ještě hrají velkou roli při vysvětlování genderových rozdílů, ale už ne tak nerovností. Oakley (1985) zdůrazňuje, že tyto role nejsou vrozené, ale sociálně vytvořené. Zároveň formují očekávání, jak se má muž či žena chovat. Parsons (1950) jako jeden z předních funkcionalistických teoretiků říká:

Podle našeho názoru spočívá základní vysvětlení dělby rolí mezi biologickými pohlavími ve skutečnosti, že porod a kojení dětí vytváří základ pro silnou vazbu mezi matkou a malým dítětem; ta sama pak vytváří základ pro to, aby se muž, jsa těchto rolí zproštěn, soustředil na alternativní činnost – tedy na zajištění živobytí. (s. 370)

Kimmel (2011) diskutuje důvody proč genderové role nestačí k plnému vysvětlení genderu. Rozdělují totiž společnost striktně na maskulinní a femininní skupiny, ovšem existují různé formy „maskulinity“ a „femininity“ na základě rasy, třídy, sexuality, ale například i na základě toho, kde jedinec žije. Tedy se nezabývají rozdíly v rámci skupin mužů a ve skupinách žen, ale pouze mezi nimi navzájem. Zároveň, při vysvětlování genderu nepracují s nadvládou mužů, která ve společnosti vznikla. Poslední, na co Kimmel upozorňuje, je práce genderových rolí pouze s tím, že genderovaný je jedinec, který se nachází v genderově neutrálním prostředí a genderově neutrální instituci. Prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje je genderované, ať je to rodina, škola, pracovní prostředí, všechny tyto instituce nějakým způsobem reprodukuje genderové nerovnosti.

Pro všechny sociologické teorie genderu je klíčová socializace, během které si budujeme genderovou identitu skrze socializaci a zároveň jsme socializováni do maskulinity či feminity. Feminitu a maskulinitu nelze chápat jako přirozené vlastnosti. Feminitu symbolizují například tělesné postoje a způsoby oblékání, které vyjadřují skromnost a podřízenost. Naopak maskulinita je spjata s dominancí, ctižádostí a agresivitou, posilovanou skrze praktiky, které podporují viditelnost a prosazování v prostoru (Bourdieu, 2000). Je úkolem dané společnosti, aby zajistila, že se muž bude socializovat do maskulinity a žena do feminity (Kimmel, 2011). To tedy znamená, že muže a ženy „děláme“ po celý náš život v každodenním působení a interakcích s ostatními. Genderový řád a jeho kulturní a historické zakotvení nám pomáhá s určením norem, které jako genderované bytosti dodržujeme. Toto učení začíná již od útlého dětství, kdy například kluci dostávají na hraní autíčka a dívky panenky. Stejně jako se na děti používá odlišný jazyk, tak nás rodiče pomalu učí, jak být správně ženy a muži ve společnosti (Smetáčková, Pavlík, 2007). Výsledkem je, že: „Naše identita je pevná, trvalá a – nyní – neodmyslitelně spjata s naší osobností.“

Nemůžeme přestat být mužem nebo ženou, stejně jako nemůžeme přestat být člověkem“ (Kimmel, 2011, s. 130). Je tedy zřejmé, že gender je vztahovým konceptem:

Gender je tedy z podstaty koncept vztahový. Maskulinita má smysl jen ve vztahu k femininitě a naopak. ... Tato binarita je však asymetrická, neboť maskulinita je ve všech známých kulturách vnímána jako hodnotnější a nadřazená feminitě (Smetáčková, Pavlík, 2007, s. 10).

Je také důležité zmínit, že neexistuje jedna univerzální definice maskulinity a feminity, což mimo jiné ukazuje, že gender je zároveň situační. Představ o tom, co je to muž či žena je v každé kultuře více. Ovšem všechny nejsou chápány jako stejně hodnotné. S odkazem na Kimmela (2001) mluví Smetáčková a Pavlík (2007) o hegemonní maskulinitě a preferované femininitě jako o těch, které jsou v dané společnosti považovány za normativní a „přirozené“:

V naší kultuře je hegemonní maskulinita spojována s dominancí, úspěchem, ambicemi, racionalitou apod. Preferovaná femininita naopak zahrnuje takové charakteristiky, jako je pasivita, péče o druhé či otevřené vyjadřování emocí. Obě jsou navíc definovány jako striktně heterosexuální – v této souvislosti hovoříme o heteronormativitě. (s. 13)

Pokud se totiž nebude muž chovat podle převládajících představ, tedy podle výše zmíněných charakteristik, hrozí mu riziko, že nebude brán jako „opravdový“ muž, může být například považován za gaye, což je v naší kultuře stále stigmatizující. Ve chvíli, kdy si lidé, kteří se nějakým způsobem odlišují od tradičních představ, mají to s budováním identity těžší a složitější (Smetáčková, Pavlík, 2007).

V této kapitole jsem v krátkosti představila sociologické teorie nahlížející na gender a jak ho vnímají. Je potřeba zdůraznit, že gender je vztahový a situační a že je pochopitelné, že se představy o něm mohou lišit. Představili jsme si sociální konstruktivismus, strukturální funkcionalismus a feminismus, také jsme si ukázali teorii genderových rolí a jejich určitá omezení, která obsahují.

2.1.3. Gender ve sportu

Jak již bylo zmíněno, genderované jsou všechny sociální instituce. Někde jsou považované rozdíly mezi ženami a muži za neférové a nepřijatelné, ale v jiných jsou

považovány za legitimní. Například když dívky vykazují nižší úspěšnost než kluci v hodinách matematiky, považuje se to dnes za problém. Naopak skutečnost, že ženy v průměru běhají pomaleji, než muži se bere jako samozřejmost (Chalabaev a kol., 2013). Obecně se dá říci, že rozdíly mezi ženami a muži ve sportovních výkonech jsou brány jako samozřejmé a zpravidla se o nich neuvažuje jako o nerovnostech.

Na úvod diskuse o genderu ve sportu, je třeba nejprve definovat, co je to sport. Sport je v dnešním světě považován za mezinárodní fenomén, kterého využívají politici, světoví vůdci, zvyšuje dynamiku ekonomického rozvoje a zlepšuje globální povědomí skrze mezinárodní sportovní události. Zároveň posiluje kulturní strukturu jednotlivých regionů (Sekot, 2008). Linhart a Čechák (2020) definují sport jako: „jakákoliv pohybová aktivita, která má charakter hry (buď zápasu se sebou samým, nebo závodu s jinými) a realizuje se v rámci přesně stanovených pravidel a zásad fair play.“

Tato definice ovšem popisuje spíše soutěžní sport, a nesedí na řadu rekreačních aktivit, kdy si jde člověk zasportovat pro radost. Charvát a Sekot (2014) proto ke sportu přidávají definici sportovně rekreační aktivity: „využívání prostředků tělesné výchovy na zvyšování tělesné zdatnosti, upevnění zdraví, regeneraci tělesných a psychických sil člověka, formování lidského těla a prožívání kultivované zábavy (s.3).“

Celkově hovoří o sportu jako o aktivitě, která má benefity jak pro fyzické zdraví, tak i pro to psychické, protože pomáhá člověku uvolnit se od starostí. Sport je také spojen s určitou fyzickou námahou, která pomáhá ke zlepšení svalové hmoty, zvětšení kapacity plic a mnoho dalšího. Mezi nejzákladnější druhy sportu patří chůze (Charvát, Sekot, 2014).

Coakley (2003) vysvětluje, jak je důležité nahlížet sport z kulturního i společenského kontextu, protože lidé v různých kulturách mohou nazírat na sport jako na něco jiného. Definice sportu jako takového se tedy bude měnit v závislosti na prostředí. Do sportu patří jak organizovaný sport, tak tradiční hry nebo prostý pohyb.

Pro správné pochopení genderu ve sportu, je také potřeba si uvědomit, že musíme vnímat široké spektrum jednotlivých kategorií sportu. Od amatérských (vesnické týmy atd.) až po vrcholové sportovce a sportovkyně, zároveň se musíme zaměřit i na široké spektrum fyzických aktivit (například v rámci škol) (Meier, 2005). Sportování také nepochybně souvisí se socializací, protože nejde jen o biologické rozdíly a dispozice ke sportu, ale řada rozdílů ve vztahu ke sportu různých skupin lidí se odvíjí od dané kultury/společnosti. Je například patrná tendence více motivovat ke sportovním aktivitám chlapce/muže než dívky/ženy (Chalabaev a kol., 2013). Do chlapeckých a mužských sportů se také investují řádově vyšší prostředky z veřejných zdrojů než do sportů dívčích a ženských.

Obecně je oblast sportu vnímaná jako maskulinní záležitost, kdy je v chlapcích povzbuzovaná agresivita a vítězství je vše, na čem záleží. Sport je spojen s uspokojením, které ovšem přichází pouze pokud to vyžaduje vysílení. To, jak společnost nahlíží sport, se neshoduje s pojetím ženskosti, ženy totiž mají vykazovat např. slabost, pasivitu atd. (Renzetti a Curran, 2003).

Přesvědčení, že sport je mužskou doménou, stále vytváří problémy pro ženy, které se snaží zaujmout své místo jako sportovkyně a trenérky (Chawansky, 2011). Původně byly sporty brány jako mužská aktivita a ženy se sportovních soutěží skoro neúčastnily, a když už se jim povedlo se ke sportu dostat, byly orientované na „ženské“ sporty, jako byly akvabely, gymnastika, či krasobruslení (Renzetti a Curran, 2003). Ovšem předtím, než byly sporty rozdělené na „mužské“ a „ženské“, se ženy pokoušely pronikat do maskulinního světa sportu, ale neměly to vůbec jednoduché. Například první účastnice Bostonského maratonu Bobbi Gibb, která se v roce 1966 rozhodla zaběhnout maraton a vyvrátit tak přesvědčení a slova ředitele závodu: „Ženy nejsou fyziologicky schopné uběhnout maraton a my nemůžeme převzít odpovědnost.“ (Krupka, 2022) O rok později se na start schovaná pod kapucí postavila Katherine Switzer. Během závodu, kdy na ni funkcionář křičel ať závod opustí, ostatní závodníci (muži) ji bránili tělem, aby mohla závod dokončit (Krupka, 2022).

V průběhu několika desetiletí se nakonec ženy prosadily a v roce 2012 mohly soutěžit ve všech olympijských disciplínách, a to i v nově přidaném boxu (Katz, Luckinbill, 2017). Je tedy zřejmé, že rozdělení na „mužské“ a „ženské“ sporty souvisí s určitými představami ohledně charakteristik, které ke genderu přiřazujeme. Tedy, že mužské sporty jsou hodně spojeny se zaměřením na výkon, s agresivitou, s násilím. Typické příklady mužských sportů jsou hokej, bojové sporty či outdoorové sporty. Naopak ženské sporty jsou spojovány s ladností, estetičností a zároveň i sexualitou, která se odráží například i v požadavcích na dresy, kdy ženy většinou závodí v soutěžních kalhotkách a podprsence. S touto potřebou dresů pro ženy souvisí i představa ideálního ženského těla. Už v roce 1948 ostatně jeden olympijský trenér řekl: „ženy mají závodit v takovém oblečení, aby je muži chtěli vidět závodit“ (Pfister, Sisjord, 2013, s. 141).

I přesto, že je inkluze žen do světa sportu stále silnější, zůstávají určité závody ukazované jako čistě mužská záležitost, jako slavný cyklistický závod Tour de France (Jelínková, 2018). V rámci závodu Tour de France se již v roce 1955 pokoušeli připravit závod pro ženy, a tím narušit toto maskulinní prostředí. Byly to závody jako Tour de France Féminin, Tour de la CEE Féminin, Tour Cycliste Féminin a další. Všechny tyto pokusy se potýkaly s finančními a organizačními nedostatky. Od roku 2014 se organizátoři snažili

uspořádat jednodenní ženské závody v rámci Tour de France, například před závěrečnou etapou mužů. To bylo ale dlouhodobě neudržitelné. Proto se v roce 2022 díky velkému zájmu cyklistek a médií poprvé jel závod Tour de France Femmes. Jedná se o týdenní etapový závod, který se jezdí po skončení mužského závodu (roadcycling.cz). Je tedy patrné, že závod není čistě mužský, ale u mužské varianty se v názvu neuvádí, že by byl pouze mužský, tak jako je to u ženského. Z toho se dá vyvodit závěr:

Dokud jsou rekonstruovány genderové stereotypy, dominantní maskulinita je chápána jako kontext, v němž je muž považován za reprezentanta lidského rodu v politice, byznysu, médiích a sportu, zatímco je objektivizace a sexualizace žen ze strany mužů dále reprodukována. (Pfister, Sisjord, 2013, s. 154)

Ačkoliv se ženám daří prosazovat se ve sportu v roli soutěžících, komplikovanější jsou rozhodovací pozice. Evropský institut pro rovnost žen a mužů (2015) v této souvislosti konstatuje, že:

... na evropské úrovni ženy v Evropě zastávají v průměru 14 % rozhodovacích pozic v kontinentálních konfederacích olympijských sportů. Ve 28 zkoumaných konfederacích byla z celkového počtu 91 rozhodovacích pozic pouze jedna prezidentka nebo předsedkyně a osm místopředsedkyň. Tato čísla odrážejí trendy zjištěné i v jiných oblastech rozhodování, kde platí: čím vyšší pozice, tím větší nepoměr mezi pohlavími.

Že je důležité mít rovné zastoupení mužů a žen i na rozhodovacích pozicích, argumentuje Naděžda Knorre⁷ v rozhovoru pro iRozhlas (2020): „Navrhovala jsem to předsedovi Českého olympijského výboru. Myslím, že v českém sportu by bylo potřeba mít určenou rovnost v zastoupení žen a mužů v řízení, a to jako prioritu, což v žádném z minulých volebních období nebylo.“ Podle ní je jedním z důvodů, proč ženy ani nechtějí nastoupit do rozhodovacích funkcí, nedostatek respektu. Ženy prý vidí, jak nejsou ženy na pozicích rozhodčí či jako funkcionářky většinově respektovány (Fasting, Knorre, 2005). Argumentuje proto, že větší zastoupení žen na vedoucích pozicích by mohlo přinést větší inkluzi žen ve sportu, protože tyto ženy budou inspirací pro ostatní. Zároveň by podle ní

⁷ Naděžda Knorre je členka expertního týmu Mezinárodního olympijského výboru pro tvorbu strategií národních olympijských výborů a mezinárodních sportovních federací pro prevenci sexuálního obtěžování a násilí ve sportu (olympijskytym.cz).

sportovní prostředí mohlo být otevřenější, neboť ženy se více snaží prosazovat „sport pro všechny“ (Pfister, Sisjord, 2013).

Ženy jsou méně zastoupeny i na pozicích trenérů/trenérek. Jedním z mála sportů, kde jsou ženy a muži zastoupeny stejně, je jezdeckví (Norman, 2022). Příčiny mohou být opět různé. Vznikají již ve vzdělávání, objevují se ale i při nábořech do pozice trenérek a trenérů, a celkově odrážejí genderové uspořádání v západní společnosti (Pfister, 2013). Samotná představa o trenérství je androcentricky definována a muži jsou více považováni za vzory než ženy. I řada sportovkyň je radši, když je trénují muži⁸. Na druhou stranu jsou trenérky spojovány se snadnější komunikací, jsou považovány za méně agresivní a sportovkyně se nemusí obávat vzniku intimního vztahu, který by ve vztahu trenér – svěřenkyně, mohl vzniknout (Fasting, Knorre, 2005).

S „intimními“ vztahy často souvisí sexuální obtěžování ze strany trenérů, což ovšem neznamená, že se obětí nemohou stát i muži. Podle nedávné definice, kterou vypracovala skupina odborníků pro Mezinárodní olympijský výbor (MOV):

Sexuální obtěžování se vztahuje na chování vůči jednotlivci nebo skupině, které zahrnuje sexualizované verbální, neverbální nebo fyzické chování, ať už zamýšlené nebo nezamýšlené, legální nebo nelegální, které je založeno na zneužití moci a důvěry a které oběť nebo přihlížející osoba považuje za nechtěné nebo vynucené. (Pfister, Sisjord, 2013, s. 174)

Se sexuálním obtěžováním úzce souvisí potřeba mít větší moc nad ostatními, tedy v případě trenérů/rek nad sportovci a sportovkyněmi. Protože vztah trenérů a svěřenců je velmi úzký, vzhledem k tomu, kolik času spolu tráví, nemusí být toto obtěžování vnímáno hned jako problém:

...trenéři, kteří sexuálně zneužívají, tráví dlouhou dobu ... péčí o své svěřence. Tento proces je zásadním předstupněm sexuálního přístupu a zahrnuje budování důvěry, postupné posouvání hranic přijatelného chování a pomalé narušování stále většího osobního prostoru prostřednictvím slovního seznamování, citového vydírání a fyzických dotyků. (Pfister, Sisjord, 2013, s. 177)

Fasting a Knorre (2005) ve svém výzkumu zjistily, že obtěžování ve formě posměchu ať od někoho ve sportu nebo mimo sport, se projevuje více v kolektivních sportech.

⁸ Petra Kvitová, Martina Sáblíková, Barbora Špotáková (rozhovory iSport.cz)

Ke sportu neodmyslitelně patří i jeho mediální pokrytí a celkově zobrazování různých sportů a sportovců v médiích. Renzetti a Curran (2003) v této souvislosti připomínají: „... naše kultura snižuje ženský sport a sportovkyně, a propaguje pojetí sportu jako ztělesnění maskulinity a důkaz tělesného základu genderového rozdílu. To můžeme pozorovat na způsobu, jak média informují o mužském a ženském sportu“ (s. 494).

Genderová nerovnováha v médiích se netýká pouze sportovců, ale také tvůrců mediálního obsahu. Stačí se podívat do sportovních redakcí a vybavit si, kdo sport v médiích komentuje. Jsou to převážně muži a muži také stojí za kamerami a režírují sportovní přenosy.

Mužské sporty získávají větší pozornost v tištěných médiích, ale také v televizním vysílání, kdy mají nezřídka hlavní vysílací časy. Sporty, kterých se účastní ženy, jsou zobrazovány především tehdy, když jde o tzv. ženské sporty (krasobruslení, gymnastika atd.). Zpravidla také mají menší mediální pokrytí mimo hlavní vysílací časy. Zároveň sdělení, která se týkají žen, se mnohem častěji, než v případě mužů zabývají jejich osobním životem, vzhledem a mateřstvím než sportovním výkonem (olympijskytm.cz).

S mediálním pokrytím sportů úzce souvisí finance, kdy jde více peněz ke sportovcům a jejich sportovním klubům právě proto, že mají větší mediální pokrytí a plynou k nim větší příjmy z reklamy. Logicky je pak o ně i větší zájem ze strany diváků. Ovšem s tím, jak je sport vnímán jako maskulinní záležitost souvisí i zastoupení mužů a žen mezi diváky a fanoušky. Nedá se říct, že se ženy o sport nezajímají, ale určitě stále zůstává především mužskou doménou (Boyle, Haynes, 2009).

V posledních letech se projevuje trend od „genderové rovnosti ve sportu“ k propagaci „sportu pro genderovou rovnost“. Tento posun definuje rovnost žen a mužů jako cíl v rámci sportovních iniciativ. Nejedná se pouze o začlenění žen do sportu, ale zároveň jde o boření stereotypů, které se ve sportu objevují ve spojení s genderem. To znamená, že je třeba chápat zvláštní potřeby konkrétní cílové skupiny (dospívající dívky, mladé matky, sirotci, vdané ženy atd.) v kulturním kontextu a brát je v úvahu. Cílem tedy je podporovat inkluzivní prostředí a přispívat k celkovému sociálnímu a kulturnímu rozvoji společnosti prostřednictvím sportu. Sport je prostředkem, který má napomoci rovnosti mezi ženami a muži (Meier, 2005).

2.1.3.1. Genderové stereotypy ve sportu

Stereotypy jsou utvořené představy připisované ženám nebo mužům, které jim připisují vlastnosti či určenou roli danou jejich pohlavím (eige.europa.cz). EIGE⁹ o genderových stereotypu mluví takto:

Uplatňování genderových stereotypů může omezovat rozvoj přirozeného nadání a schopností dívek a chlapců, žen a mužů, jejich vzdělávání, odborné zkušenosti a životní příležitosti obecně. Stereotypy o ženách plynou z hluboce zakořeněných postojů, hodnot, norem a předsudků vůči ženám a zároveň jsou jejich příčinou. Jsou využívány k ospravedlňování a udržování historických vztahů nadvlády mužů nad ženami a jsou příčinou sexistických postojů, které brání posilování postavení žen.

Z toho mohou vyplývat negativní pocity, které ženy či muži mohou pociťovat, pokud by chtěli dělat činnost připisovanou tomu druhému, jako může být lakování nehtů, které u žen je společností přijímané, ale u mužů může vzbuzovat určitou negativitu. Stejně to bylo s prostupováním žen do „mužských“ sportů jako lední hokej či bojové sporty.

Jak již bylo řečeno, obecně je sport vnímán jako maskulinní záležitost, ale konkrétně se jednotlivé sporty či sportovní disciplíny dají charakterizovat jako maskulinní, femininní nebo neutrální:

Otázka, která z těchto studií vyplývá, se týká důvodů, které činí sport maskulinním nebo femininním. Dalo by se tvrdit, že aktivity, které vyžadují sílu nebo rychlost, jsou mužské, protože muži jsou silnější a běhají rychleji než ženy. Tato analýza je však částečně nepřesná: plavání je vnímáno jako neutrální, zatímco muži plavou v průměru rychleji než ženy. Místo toho závisí typizace sportů podle pohlaví na míře maskulinity a femininity jejich charakteristik: maskulinní sporty zahrnují maskulinní charakteristiky, včetně fyzického kontaktu, opozice tváří v tvář, síly nebo agresivity; femininní sporty zahrnují femininní charakteristiky, jako je expresivita, půvab nebo estetika. (Chalabaev a kol., 2013, s. 138)

Stereotypy ve sportu nám tedy ukazují, že sporty se na mužské a ženské nerozlišují na základě pohlaví ale podle toho, jaké charakteristiky jsou s nimi spojovány. Pokud se ženy zapojují do společností stále vnímaných „mužských“ sportů jako může být lední hokej nebo

⁹ Evropský institut pro rovnost žen a mužů (european-union.europa.eu).

bojové sporty, mohou se setkat s názory, že to neumí, že se jejich křehká těla do tohoto prostředí nehodí.

Tyto stereotypy vycházející ze sportovního prostředí se používají i v jiných oblastech, jako například v MF Dnes: „Ženy v politice, to je stejné jako ženský box. Jako sportovní disciplína sice existuje, ale málokdo ho bere stejně jako mužský box“ (Doležal, 2002). Ženy mohou být ve sportu brány nepatřičně, což dopomáhá k tomu, že ani do určitých sportovních odvětví nechtějí vstupovat.

V následující části textu se přesunu k definování transgender jedinců ve srovnání s cis jedinci, vysvětlím proces tranzice a ukážu jejich postavení ve sportu.

2.2. Transgender

Již víme, že vztah mezi genderem a anatomickým pohlavím není tak jednoduchý, jak se laická veřejnost domnívá, protože gender je na individuální úrovni o souboru charakteristik připisovaných jednotlivým pohlavím, jde tedy o sociální systém. Jedna z genderových kategorií – transgender – je poměrně komplexní termín. Dnes je transgender definovaný jako zastřešující termín pro mnoho různých identit (Binaohan, 2014). Je to nejpoužívanější termín k popisu lidí, jejichž genderová identita nebo genderové vystupování se liší od toho, které jim bylo připsáno na základě biologie. Používá se převážně jako přídavné jméno, a ne jako podstatné jméno (transgendři) (Wood, 2018): „Kořen slova transgender pochází z latinského slova trans, které znamená ‚napříč‘. Transnacionální problém se týká lidí napříč celou zemí; a dál. Transgender doslova znamená ‚napříč genderem“ (Teich, 2012, s. 2). Dá se využít zkratka trans, která se někdy používá s hvězdičkou (trans*), jako ukázka toho, že je to zastřešující termín, který zahrnuje (ale neomezuje se na) transgender, transsexuály a cross-dressery¹⁰ (dříve označované jako transvestity), ale i mnoho dalších označení, které se týkají genderové identity (Wood, 2018).

Pod termín trans* se zařazují i nebinární lidé, kteří se neidentifikují jako maskulinní či femininní, jsou tedy agender nebo je jejich genderová identita fluidní, což znamená, že je proměnlivá vzhledem k maskulinitě a femininitě. Nebinární lidé mohou používat různá označení, ať je to on či ona, ale také ono nebo oni (Transparent z.s., 2021). Patří sem také trans ženy, tedy ty osoby, kterým při narození byla na základě pohlavních orgánů přisouzena maskulinita a trans muži, kterým byla při narození na základě pohlavních orgánů přisouzena

¹⁰ Jedinec, který se identifikuje se svým biologickým pohlavím, ale občas se rád postaví do sociální role pohlaví druhého (Křížková, Linková, 2001).

femininita (jsmetransparent, 2020-24). Tento rozpor může vést k tzv. genderové dysforii (může vyvolat pocit emocionální úzkosti vycházející z rozdílnosti mezi daným biologickým genderem a genderem, kterým se jedinec identifikuje).

Narazit lze také na označení transgenderist. To je osoba, která se identifikuje jako opačné biologické pohlaví a také v této roli funguje v rámci společnosti. Přesto, že se cítí jako druhé pohlaví a může mít i fyziologické znaky, které s daným anatomickým pohlavím souvisí, což může být způsobeno hormonální léčbou, tento jedinec netouží po chirurgické změně pohlavních orgánů. Rozhodně to ovšem nesouvisí se sexuální orientací, která se může různit.

V rámci označení transgender se také setkáme s označením Male-to-Female (MtF), doslovně přeloženo jako Muž-na-Ženu. A Female-to-Male (FtM), tedy Žena-na-Muže. Jde tedy o označení jedinců, kteří se narodili s mužskými pohlavními orgány, ale sami sebe vnímají jako ženy (MtF), a naopak těch, kteří se narodí s ženskými pohlavními orgány, ale vnímají se částečně nebo zcela jako muži (FtM) (Křížková, Linková, 2001).

Pokud bychom se měli zaměřit na oslovování transgender jedinců, není správnou možností oslovovat je jako trans žena a trans muž. Správné oslovování by mělo probíhat rodem, kterým se jedinec identifikuje, tedy muž či žena. Oslovujeme a vnímáme osoby na základě toho, jak se prezentují, ne podle toho, s jakými pohlavními orgány se narodili (Teich, 2012).

Důležité je také zmínit, že termín transgender je dnes nahlížen především ze západního (amerického) hlediska, kdy západní kultura rozlišuje gender čistě jako muže a ženu. V jiných kulturách však lidské bytosti nemusí dělit takto binárně. Lidé v rámci těchto kultur mají odlišné chápání genderu, ale i toho, co znamená být transgender osobou. Například v indické kultuře hijra mají jiné pojetí identity, sebepojetí a ztělesnění. Zaměření se i na tyto koncepty, by mohlo vést k rozšíření trans* studií. Je ovšem potřeba si uvědomit, že poté by bylo potřeba zkoumat transgender v rámci jednotlivých kultur (Sharma, 2023).

2.2.1. Cisgender

Cis v latině znamená ‚na stejné straně‘ a používá se k označení jedinců, jejichž genderová identita, genderová sebe prezentace a sexuální orientace jsou v souladu s jejich biologickým pohlavím: „Sam Killerman (2014) popsal cisgender jako, politicky citlivou náhradu za označení ‚normální‘“ (Wood, 2018, s. 22). Termín cisgender vznikl z diskurzu trans* aktivistů v 90. letech 20. století, kteří kritizovali většinové chápání pohlaví a genderu:

Termíny muž a žena, které zůstaly bez označení, mají tendenci normalizovat binaritu a posilují tak nevyřčenou "přirozenost" cisgenderu. Používání identifikací "cis muž" nebo "cis žena" spolu s používáním "transmuž" a "transžena" se tak brání této reprodukci norem a marginalizaci trans* lidí, kterou tyto normy způsobují. Navíc, ačkoli je "netransgender" synonymem pro cisgender, tento termín se stal terčem kritiky pro negativní kvalitu popisu identity jako stavu, který je opakem transgenderu. Cisgender lze považovat za pozitivní identifikaci netrans* identity. (Aultman, 2014, s. 62)

Přesto, že byl tento termín zamýšlen k minimalizování nerovností, může i nadále nerovnosti mezi cisgender a transgender posilovat. Stryker například argumentuje, že by se označení cis muž a cis žena, mělo používat místo běžného označení muž a žena, stejně jako se používá „běloch/ška“ a „černoch/ška“ (Stryker in Aultman, 2014). Zároveň Aultman (2014) popisuje používání cis označení jako nástroj, který by měl kategoricky zahrnout transgender do popisu toho, jak se genderově identifikujeme. To by mělo pomoci zamezení nevýhod, které pro transgender jedince vyplývají. Vědecká komunita se na tomto ovšem neshodne, někteří autoři a autorky stále tvrdí, že cisgender nese určité „normalizační“ prvky, a tak svoji úlohu neplní správně: „Jakkoli neúmyslně, 'cisgender' může stále nenápadně potvrzovat, 'přirozenost' narození s určitými pohlavními znaky“ (Enke in Aultman, 2014, s. 62).

2.2.2. Transsexuál vs transgender

Můžeme se také setkat s termínem transsexuál, od toho se ale postupně upouští (Jsmetransparent, 2020). Poprvé ho použil německý sexuolog Hirschfeld na počátku 20. století. Jeho používání zpopularizoval Harry Benjamin, jenž ho využíval k popisu osob, které vyhledávaly nebo podstupovaly lékařskou pomoc za účelem přeměnění svého těla, aby dosáhly souladu mezi pohlavními orgány s identitou psychickou. Od jeho vysvětlení se však upustilo (Levin a kol., 2023). Termín transsexuál se používal v minulosti převážně v medicínském prostředí při identifikování duševních chorob. Termín transgender se neobjevil, aby nahradil pojem transsexuál, ale aby ho rozšířil (Binaohan, 2014).

Transgender je tedy širší, naopak transsexuál je užší termín, fungující jako podmnožina termínu transgender. Tito lidé mají silnou potřebu žít a projevovat se jako opačné pohlaví (Dhiman, Bharti, 2023). Tato potřeba být druhým pohlavím je tak silná, že podstupují hormonální léčbu s cílem chirurgické změny pohlaví (Křížková, Linková, 2001). Problém,

který se společně s používáním termínu transsexuál začal objevovat, byla možná záměna se sexuální orientací, jako je heterosexuál, homosexuál nebo bisexuál (Wood, 2018).

Definice transgender i transsexuála se během let měnila a doteď není pevně stanovená. Neměnila se jen v průběhu historie, ale také u jednotlivých badatelů, kteří se je snažili vysvětlit, proto je tak komplikovaným termínem (Levin a kol., 2023).

2.2.3. Transgender jako psychické onemocnění

Ve chvíli, kdy se hovoří o spojení transgender a psychického onemocnění, mluví se o genderové dysforii. Dříve se nazývala pohlavní porucha identity a k přeměně názvu na genderovou dysforii došli badatelé až v roce 2013: „Tato změna dále zaměřila diagnózu na potíže související s pohlavní identitou, které někteří transgender zažívají (a kvůli kterým mohou vyhledat psychiatrickou, lékařskou a chirurgickou léčbu), spíše než na samotné transgenderové osoby nebo identity“ (psychiatry.org).

Přítomnost genderové dysforie není patologií, ale je důsledkem trápení, které vzniká, protože tělo a mysl nejsou v souladu. V *Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch*¹¹, což je oficiální diagnostická kniha americké Psychiatrické asociace, je v pátém vydání řečeno, že genderová nekonformita¹² není sama o sobě duševní poruchou:

Páté vydání také zahrnuje samostatnou diagnózu "genderová dysforie u dětí" a poprvé umožňuje, aby byla tato diagnóza udělena i osobám s poruchou vývoje pohlaví (DSD¹³). DSM-5 také obsahuje nepovinný specifikátor "po přechodu", který označuje, kdy je u konkrétního jedince dokončena změna pohlaví. V tomto "post-transition" případě by se již diagnóza genderové dysforie neuplatňovala, ale jedinec může stále potřebovat pokračující lékařskou péči (např. hormonální léčbu).

Aby se dalo hovořit o genderové dysforii musí nesoulad trvat nejméně šest měsíců a musejí být splněny alespoň dvě z těchto podmínek:

¹¹ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)

¹² Genderová nekonformita je akce, kdy se vyjadřujeme mimo náš gender, př. dívky rády koukají na auta (Advocate Channel)

¹³ Disorder of Sex Development (DSD) - anatomické, chromozomální nebo gonadální pohlaví nějakým způsobem liší od pohlaví, které se obvykle považuje za mužské nebo ženské. Někteří jedinci s takovým stavem dávají přednost termínu "intersex".
(<https://www.psychiatry.org/psychiatrists/diversity/education/transgender-and-gender-nonconforming-patients/gender-dysphoria-diagnosis>)

1. Výrazný nesoulad mezi prožívaným/vyjadřovaným pohlavím a primárními a/nebo sekundárními pohlavními znaky (nebo u mladistvých předpokládanými sekundárními pohlavními znaky).
2. Silná touha zbavit se svých primárních a/nebo sekundárních pohlavních znaků z důvodu výrazného nesouladu s prožívaným/vyjadřovaným pohlavím (nebo u mladistvých touha zabránit rozvoji očekávaných sekundárních pohlavních znaků).
3. Silná touha po primárních a/nebo sekundárních pohlavních charakteristikách druhého pohlaví.
4. Silná touha být druhého pohlaví (nebo jiného alternativního pohlaví, které se liší od pohlaví, které je mu přiřazeno)
5. Silná touha po tom, aby s ní bylo zacházeno jako s druhým pohlavím (nebo jiným alternativním pohlavím odlišným od pohlaví, které jí bylo přiděleno).
6. Silné přesvědčení, že má typické pocity a reakce druhého pohlaví (nebo jiného alternativního pohlaví, než které mu bylo přiděleno). (psychiatry.org)

V Evropě se duševní poruchy klasifikují podle publikace *Světové zdravotnické organizace* (WHO). Tato publikace se nazývá *Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů* (MKN):

...která kodifikuje systém označování a klasifikace lidských onemocnění, poruch, zdravotních problémů a dalších příznaků, situací či okolností. Klasifikace se postupně stala všestrannou pomůckou např. pro řízení zdravotní politiky nebo při vykazování péče zdravotním pojišťovnám a obdobným platebním systémům. Aktualizované přepracované verze klasifikace vycházejí zhruba s desetiletou frekvencí a odlišují se číslem uváděným za zkratkou MKN (například MKN-9, MKN-8 apod.). (mkn10.uzis.cz)

Transsexualismus najdeme v MKN-10 pod kódem F64.0 pod skupinou nemocí jako poruchy pohlavní identity a definuji ji jako: „Žádost žít a být akceptován jako člen opačného pohlaví, obvykle spojený s pocitem nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo s jeho nevhodností, a s přáním chirurgického a hormonálního zásahu, aby tělo odpovídalo, pokud možno, preferovanému pohlaví“ (mkn10.uzis.cz).

Je důležité zmínit, že ne všichni transgender jedinci musí genderovou dysforií trpět. Ta, když se objeví, tak se projevuje už od útlého věku, ale jedinec si ji třeba až do puberty nemusí uvědomovat (psychiatry.org) Občas se stane, že je transsexualita zařazena do sexuální deviace, jako je například pedofilie. Většina lidí, která přijde s tímto „problémem“

přesně ví, kdo jsou a kým chtějí být, a tak chirurgická změna jejich pohlaví jim psychicky uleví (Křížková, Linková, 2001).

2.2.4. Proces tranzice

Pokud mluvíme o procesu přeměny, je nutné si uvědomit, že nejde o přesné rozhraní mezi muži a ženami, maskulinním a femininním. Ve chvíli, kdy se jedinec rozhodne, že chce prodělat změnu a stát se ‚druhým pohlavím‘, než které mu je biologicky připsáno, může se ocitnout v genderovém vězení. Společnost od něj totiž vyžaduje určité zasloužení si druhé role (Křížková, Linková, 2001). V České republice je povoleno projít proměnou od 18 let, ale musí být splněny tyto podmínky: 1. získání diagnózy genderového nesouladu, 2. podstoupení zákroku, ke znemožnění reprodukční funkce, a 3. rozvodu nebo jinému ukončení registrovaného partnerství. Ovšem hormonální léčbu je možné se souhlasem dospělé osoby podstoupit už v mladším věku (Transparent z.s., 2021). Tyto podmínky jsou výrazem ohromné brutality, protože jde o zásahy do lidských práv, kdy transgender jedincům je nařizováno, aby se zbavili schopnosti mít děti a zároveň i k přerušení jejich současných romantických vztahů. I z toho důvodu Ústavní soud v Brně na začátku května rozhodl, že do 30. června 2025 mají čeští zákonodárci upravit legislativu tak, aby ke sterilizaci neboli kastraci nemuselo docházet (nalis.usoud.cz, Pl.ÚS 52/23¹⁴).

Sama jsem se účastnila jednání v Parlamentu, které proběhlo 11.6.2024, které se zabývalo právě zmíněného zrušení sterilizace a možnostmi, jak nově vzniklou situaci řešit. Na jednání se objevili i specialisté a specialistky zabírající se tímto tématem. Mezi ně patří MUDr. Pavel Turčan PhD – sexuolog, prim. MUDr. Libor Zámečník, Ph.D., FEBU, FECSM, MBA – sexuolog, PhDr. Pavla Doležalová PhD – psychoterapeutka, Lenka Králová a Mgr. Viktor Heumann – ze spolku Trans*parent a další. V debatě se také zapojili političky a politici Klára Kocmanová (Piráti), MUDr. Tom Philipp, Ph.D., MBA (KDU-ČSL), Mgr. Michaela Šebelová (STAN).

V rámci debaty se objevil termín sebeurčení, což by znamenalo, že by úřední změna pohlaví mohla proběhnout na základě slov transgender jedince, který by si to sám určil. Takto to funguje v okolních zemích jako je například Německo nebo Malta. V rozporu s tímto názorem je obava ze zneužívání takové možnosti. Proto mají čeští zákonodárci velmi náročný úkol, tedy rozhodnout o změně legislativy.

¹⁴ Spisová značka vysvětlující, že jde o 52. spis řešený v roce 2023 u Ústavního soudu v Brně.

Ke dni 25.3.2025 je prozatímní návrh nového zákona zaměřen na roční čekací lhůtu. To znamená, že jedinec přinese čestné prohlášení na matriku a následně musí na změnu úředního pohlaví rok počkat. K tomu se pojí i potvrzení, že za tu dobu alespoň dvakrát navštívil sexuologa nebo klinického psychologa, a také dokázat, že podstupuje hormonální léčbu. Tento návrh se ovšem setkává s negativními názory, které poukazují na nutnost hormonální léčby, která by měla být dobrovolná. Stejně tak opozice nesouhlasí se zatěžováním lékařského aparátu s nutnými sezeními s psychologem a sexuologem (irozhlas.cz). Návrh se i z toho důvodu bude dále přepracovávat.

Tranzice je proces, během kterého trans* i nebinární lidé začínají žít v souladu se svou genderovou identitou. Tento proces může mít různé formy – sociální, lékařské a úřední. Do sociální formy přeměny patří např. změna oblečení, oslovení, účesu. K lékařské přeměně patří hormonální léčba či operace. Nakonec je to forma úřední, kdy musí dojít k úřední změně dokladů. U každého jedince může tento proces fungovat na jiné úrovni, ovšem to neznámá, že by nebyl dost trans či dost nebinární. Někomu může stačit změna jména a rodu, někomu změna oblékání a účesu a pro někoho je nejdůležitější operace (Transparent z.s., 2021).

Jedním z nejtěžších bodů celého procesu přeměny je společenská tranzice, kdy se jedinec musí naučit žít pod svojí genderovou identitou (pokud to do teď nedělal). Tak jako to může být jedna z těch děsivých věcí, je to změna, která přináší největší úlevu. Během této přeměny si jedinci konečně vyzkouší žít ve světě, kde jsou bráni jako muži či ženy. Spoustu bílých trans žen, které byly socializovány jako muži mluví o „ztrátě statusu“. Dokud se jedinec pro společnost neidentifikuje jako trans žena, ale pouze jako žena, nemá problém zapadnout, pokud se chová, jak se od ženy očekává. Jenomže ve chvíli, kdy prozradí, že je trans, začne ji společnost oslovovat mužským rodem. Naopak trans muži se mohou setkat s realitou, že muži v jeho okolí nebudou tak milí, jako ženy z předchozí sociální skupiny.

Obecně je společenská přeměna složitější pro trans ženy. Pro chlapce, který se během dětství a puberty identifikuje jako žena je společností nepřijatelné, aby na ulici vyšel v nějakém femininním oblečení. Zároveň mají většinou, více výrazné čelisti nebo větší ruce a výšku, proto pro ně může být těžší zapadnout. Naopak pro trans muže je výhodou, že v naší společnosti se pohybují cis ženy, které nosí více maskulinní oblečení, jako jsou kšiltovky, volné džíny, volná trika a další. Proto není takový šok, když žena vyjde ve více „mužském“ oblečení, i přesto, že oblečení by se podle genderu rozlišovat nemělo (Teich, 2012).

Prvním krokem k úřední či lékařské změně je potřeba navštívit sexuologa a od něj získat diagnózu Genderového nesouladu. K možnosti pro zažádání hormonální terapie je potřeba navštívit klinického psychologa. Díky této diagnostice je možné požádat matriku o úřední změnu jména a genderové identity.

U hormonální léčby je potřeba se ujistit, že tělo hormony zvládne. K tomu slouží endokrinologické vyšetření. Trans maskulinní lidé dostávají hormon zvaný testosteron, který se nejčastěji podává ve formě injekcí a potlačuje tzv. ženský hormon estrogen. Braní testosteronu se projevují jako prohloubení hlasu, růstu vousů a jiných tělesných chlupů, změni se rozložení tuku a svalů a dochází k zastavení menstruace. Pokud jedinec neprodělá operaci a bude mít stále aktivní vaječníky, pokud by přestal testosteron brát, jeho účinky by mohly opět vymizet (Transparent, z.s., 2021). Braní testosteronu se dá přirovnat k prodělávání chlapecké puberty se stejnými příznaky jako je mastná pleť a akné, nárůst svalové hmoty, zvýšení váhy a další (Teich, 2012).

Trans femininní lidé naopak berou estrogen a spolu s ním blokátor testosteronu (Transparent z.s., 2021). Protože testosteron je velmi silný, je potřeba pro feminizaci těla podávat nejen estrogen, ale již zmíněné blokátory, které jsou většinou androgenní povahy (Teich, 2012). Díky těmto látkám dochází ke zvětšením prsou, ke změně rozložení tuku a svalů, také dochází k zastavení tvorby spermatu a může dojít k poruchám erekce (Transparent z.s., 2021). U těchto jedinců se mohou objevit určité problémy, jako je přetrvávající růst vousů, snížení libida, snížení schopnosti pro tvorbu svalů.

Dalším problémem, se kterým se mohou setkat je změna hlasu, protože estrogen nedokáže zvýšit hlas biologického chlapce, který prošel pubertou. Proto si některé trans ženy platí za hlasové lekce a logopedy, aby svůj hlas přizpůsobily femininnímu tělu (Teich, 2012). Blokátory se podávají v různých formách, jako jsou tabletky, injekce a dále. Ovšem je dokázáno, že dlouhodobé braní blokátorů testosteronu je vysoce rizikové (Transparent z.s., 2021).

S braním estrogenu souvisí i určité psychické změny, které se ovšem nedají jednoduše zobecnit, ale změna, které se objevuje u většiny je větší emoční vyjadřování než ve svém biologickém pohlaví (Teich, 2012). Obecně je cílem zaměřit se na dosažení cílové hladiny pohlavních steroidů, které odpovídají pohlavní identitě jedince, ačkoli optimální cílové rozmezí nebylo stanoveno (Coleman a kol., 2022).

V rámci operací dochází i ke sterilizaci. Pro trans ženy i trans muže existují rozdílné možnosti operací, ať je to odstranění či úpravě prsou, odstranění penisu/vagíny, modeláží penisu či vagíny a další. Vzhledem k tomu, že v Česku musí stále docházet i k již zmiňované

sterilizaci, volí si někteří jiné formy, jak těchto tělesných změn dosáhnout. Mezi ně patří například stahovací tílka, ke zmenšení hrudníku, protéza penisu, svazování si penisu, push-up podprsenky a jiné formy vycpávek, ale například i nalepovací strniště či paruky (Transparent z.s., 2021).

2.3. Transgender ve sportu

Obecně platí, že muži mají ve vrcholovém sportu výhodu fyzické výkonnosti oproti ženám. Z tohoto přesvědčení vychází segregace na základě pohlaví do mužských a ženských kategorií, ta ovšem nezohledňuje transgender sportovce, kteří pocítují nesoulad mezi svým biologickým pohlavím a genderovou identitou. Mezinárodní olympijský výbor (MOV) proto v roce 2015 stanovil kritéria pro účast na olympijských hrách, podle kterých mohou trans ženy soutěžit v ženské kategorii. Je zde podmínka týkající se hladiny testosteronu, která musí být po dobu 12 měsíců před soutěží a během soutěže nižší než 10 nmol/l. Je ovšem otázkou, zda potlačení testosteronu snižuje výhodu fyzické výkonnosti (Hilton, Lundberg, 2020; Roubík, 2021). Jak popisují Hilton a Lundberg (2020): „Dlouhodobé studie zkoumající účinky suprese testosteronu na svalovou hmotu a sílu u transsexuálních žen shodně ukazují velmi mírné změny, kdy úbytek svalové hmoty, svalové plochy a síly obvykle činí přibližně 5 % po 12 měsících léčby“ (s. 199).

Stále však zůstává problém týkající se narůstající svalové hmoty a s ní související nárůst síly během chlapecké puberty (Hilton, Lundberg, 2020). Muži mají přibližně o 40 % více svalové hmoty a jinak rozložené, a dokonce menší množství tukové tkáně a s tím souvisí, že jsou o 30-45 % silnější a o 10-20 % rychlejší. Existují i další fyziologické rozdíly jako je pákový poměr končetin, hustota kostí, aerobní kapacita a další (Roubík, 2021). Umělé snížení testosteronu ukázalo snížení například svalové hmoty či vytrvalosti, ale nemění to nic na ostatních fyziologických aspektech, které ponechávají trans ženy ve výhodě oproti cis ženám. Roubík (2021) na toto téma ještě dodává: „Mezinárodní atletická federace už v roce 2019 snížila tuto hodnotu testosteronu na 5 nmol/l, nicméně další studie (Roberts a kol., 2020) už mezitím ukázala, že trans ženy mají i po 12 měsících umělého snížení testosteronu na tuto hodnotu stále o 9-12 % lepší časy v běhu než biologické ženy.“

Svět sportu měl vždy problémy s ujasněním, co je gender, původně ho totiž bral jako fyzickou záležitost, tedy jako biologické pohlaví. Dokud nebude gender chápán jako samovolně určovaný, a ne jako vědecky ověřitelný, zůstane sport nebezpečným prostorem jak pro sportovce a sportovkyně, tak pro fanoušky a fanynky, kteří nejsou stejného pohlaví.

V reakci na změnu společenského chápání svolal Mezinárodní olympijský výbor v roce 2003 Stockholmský konsensus o změně pohlaví ve sportu. Diskutovaly se jak vědecké poznatky toho, co je gender a jak má být vnímán, ale také jak řešit situace s lidmi, kteří se neidentifikují jako jejich biologické pohlaví, tedy transgender. Z tohoto setkání vyšly tři podmínky, podle kterých mohl transgender sportovec soutěžit:

1. Sportovec /kyně musel/a prodělat operaci vnějších pohlavních orgánů a zároveň mu/ji měla být udělána sterilizace.
2. Musel/a minimálně dva roky před soutěží projít hormonální terapií.
3. Musel/a mít dosažené právní uznání od svého státu nebo určité sportovní federace.

Požadavek na prodělání operace ovšem do roku 2015 vymizel, Mezinárodní olympijský výbor doporučil jednotlivým sportovním federacím, aby od transgenderů vyžadovaly toto:

Sportovec musí uvést své pohlaví, to musí zůstat neměnné po dobu čtyř let. Pokud jedinec uvedl, že bude soutěžit v ženské kategorii musí podstoupit měření testosteronu, které má být nižší než 10 nmol/l po dobu nejméně jednoho roku před soutěží. Naopak pokud uvedl, že bude soutěžit v mužské kategorii, nemusí podstupovat žádný odběr testosteronu. Problém, který se objevil je hladina testosteronu u cis žen, která se pohybuje v rozmezí 1-3 nmol/l. Hranice 10 nmol/l, tak pořád dodává určitou výhodu. Na druhou stranu umožňuje soutěžit cis ženám s hyperandrogenismem, což je stav, kdy tělo produkuje více testosteronu, než je považování za normální (Connell, 2018).

Neexistuje nic jako jednoznačný závěr ani doporučení, jak by se transgender jedinci měli do sportu zapojovat. Stále je to věc, o které bude potřeba dlouho přemýšlet, aby zajišťovala inkluzi, ale byla fair play. Lukáš Roubík (2021) diskutuje některé závěry, které by se mohly využít, ale zároveň sám zmiňuje, že je tato otázka velmi komplexní a nevede k ní jednoduchá odpověď. Vždy totiž dochází do jisté míry k zásahu buď do inkluze anebo do fair play, a to převážně již soutěžích cis žen. Diskutuje tedy možnost soutěžení na základě biologického pohlaví, což ovšem omezuje ženy. Protože kdyby trans muž, měl závodit se ženami, protože jeho biologické pohlaví je ženské, musely by ženy soutěžit proti někomu, kdo je na lehčích steroidech (kvůli hormonální léčbě):

Jako jednou z možností se proto jeví buď samostatná kategorie anebo chránit obecně kategorii žen a ostatní – biologické muže, trans-muže („biologické ženy na steroidech“), trans-ženy (narozené jako biologické muže) – nechat závodit dohromady. Ale i zde

samozřejmě nebudou rovné podmínky, protože trans-ženy podstupující hormonální terapii budou oproti mužům o něco znevýhodněné a naopak trans-muži nemusí ani „na steroidech“ dosáhnout stejné výkonnosti jako muži. (Roubík, 2021)

Jak se ke transgenderové problematice staví samotná Světová atletická federace si blíže rozebereme, níže v podkapitole Regulace transgender.

2.4. Český atletický svaz

Atletika je jeden z těch sportů, které se v lidské historii objevují již dlouho. Závody v běhu se pořádaly na různých akcích během 13. století, jako byla korunovace či jiné oslavy. Závodilo se většinou v běhu nebo v hod. Průkopníky atletiky v Česku, tak jak ji známe dnes, byli Sokolové. Sokol byl založen v roce 1862 a atletiku nazýval jako tělocvik prostý. A protože se v rámci Sokola cvičilo nejprve v tělocvičně, soutěžilo z počátku se ve skoku do dálky a do výšky a až později se začalo soutěžit v běhu. Historie české atletiky sahá mnohem dál než historie stávajícího svazu, který vznikl v roce 1993 po rozpadu ČSFR. V době Rakouska-Uherska totiž byla založena Česká amatérská atletická unie (ČAAU) a to roku 1897.

Český atletický svaz, zkráceně ČAS: „je samosprávným sdružením atletických oddílů a klubů na území České republiky“ (atletika.cz). V současné době eviduje něco kolem 78 tisíc členů, a to jak sportovců, tak trenérů, ve více než 370 oddílech a klubech. ČAS spadá pod dvě další organizace, jednou z nich je kontinentální Evropská atletika a hlavní organizací je Světová atletika. Hlavním orgánem atletického svazu je valná hromada, která mimo jiné volí Předsednictvo ČAS:

Ve svých stanovách si ČAS zakotvil tři základní cíle své činnosti:

1. organizovat atletiku a atletické soutěže na území ČR a vytvářet podmínky po jejich rozvoj,
2. zajišťovat reprezentaci ČR na mezinárodních soutěžích a zastupovat zájmy české atletiky ve střešních sportovních organizacích,
3. zastupovat a prosazovat zájmy české atletiky před státními orgány ČR a před orgány územní samosprávy (atletika.cz)

I přesto, že je ČAS samostatnou organizací, musí se podřizovat Světové atletice, která je tou organizací, která určuje základní pravidla pro průběh soutěží i ochranu sportovců (atletika.cz).

2.4.1. Světová atletická federace

Tato organizace zastřešující světovou atletiku byla založena ve Švédském Stockholmu po ukončení olympijských her 17. července roku 1912 jako IAAF (*International Amateur Athletic Federation*), v překladu jako Mezinárodní amatérská atletická federace. V roce 2001 se z ní stala Mezinárodní asociace atletických federací, aby odrážela rozvoj profesionálního sportu, a v roce 2019 se opět přejmenovala na Světovou atletiku. Organizace vznikla proto, aby ve světě atletiky existovala jedna správní autorita, která bude zajišťovat programy soutěží, standardizovat technické vybavení a vést světové rekordy: „Je také zásadní, abychom plně chápali, že atletika už dnes není jen o vysokých výkonech, zlatých medailích a rekordy, ale také o 'sportu pro všechny' a o zajištění toho, aby se co největší počet občanů mohl účastnit atletiky“ (worldathletics.org).

Světová atletika má oddělení zabývající se zdravím a vědou, které má za úkol udržovat zdraví sportovců a všech pohybujících se kolem nich na sportovních akcích konaných pod záštitou Světové atletiky a spolu s tím i zabránit šíření infekcí na těchto událostech. Dále chce provádět a propagovat výzkumy, týkající se zlepšující atletické praxe, jak by se atleti/ky nadále mohli/y zlepšovat. K tomu se pojí i vzdělávání jak samotných sportovců a sportovkyň, tak také jejich trenérů a trenérek v podobě vzdělávacích programů, jako je například projekt „I run clean“ informující o problematice dopingu (worldathletics.org).

Jakožto hlavní atletická organizace rozhoduje o všech regulacích, kterými se následně musí řídit jednotlivé svazy. Zároveň ale patří pod Mezinárodní olympijský výbor a řídí se nařízeními, které dostává právě od něj. (worldathletics.org)

2.4.2. Regulace související s transgenderovou problematikou

Na zasedání pořádaném 23. března 2023 bylo schválena verze 2.0. dokumentu *Pravidla způsobilosti pro transgender sportovce 2.0*, která v platnost vstoupila 31. března toho roku. První vážnější dokument *Pravidla způsobilosti pro transgender sportovce* řešící přímo transgender problematiku však vešel v platnost již 1. října 2019.

Světová atletika přijala tato Pravidla způsobilosti pro transgenderové sportovce, aby usnadnila účast transgenderových sportovců v atletice v klasifikaci, která odpovídá jejich pohlavní identitě, v souladu s následujícími požadavky:

1. Světová atletika chce dát všem sportovcům rovné příležitosti k účasti a vyniknutí v tomto sportu a poskytnout jim spravedlivé a smysluplné podmínky pro soutěžení, aby byli

motivování k obrovskému nasazení a obětování, které je nutné pro vyniknutí v tomto sportu, a inspirovat tak nové generace, aby se k tomuto sportu připojily a aby usilovaly o stejnou dokonalost.

2. Podstatný rozdíl mezi pohlavími ve sportovní výkonnosti, který se objevuje od puberty, znamená, že jediným způsobem, jak dosáhnout výše uvedených cílů, je zachovat oddělené klasifikace (soutěžní kategorie) pro sportovce a sportovkyně. Tento rozdíl je způsoben fyzickými výhodami, které mužským sportovcům poskytují varlata produkující mnohem vyšší množství cirkulujícího testosteronu než vaječníky produkované od puberty u sportovkyň.
3. Světová atletika uznává, že transgenderoví sportovci si mohou přát soutěžit v atletice v klasifikaci odpovídající jejich pohlavní identitě. Světová atletika respektuje důstojnost všech osob, včetně transgender sportovců. Přeje si také, aby atletika byla co nejvíce inkluzivní a aby podporovala a poskytovala všem jasnou cestu k účasti v tomto sportu. Proto se snaží klást podmínky pro takovou účast pouze v rozsahu nezbytném pro zajištění spravedlivých a smysluplných podmínek pro soutěžení na elitní úrovni sportu.
4. Tato Transgenderová pravidla existují výhradně za účelem dosažení výše uvedených cílů. V žádném případě nejsou zamýšleny jako jakýkoli druh posuzování nebo zpochybňování pohlavní identity jakéhokoli sportovce. Naopak, důstojnost a soukromí transgenderových sportovců musí být respektovány a zachovány, a proto musí být všechny případy vyplývající z těchto Transgenderových předpisů řešeny a vyřešeny důvěrným způsobem, přičemž je třeba si uvědomit citlivou povahu těchto záležitostí. (worldathletics, 2023a)

Spolu s tímto dokumentem vyšel dokument *Předpisy o způsobilosti pro klasifikaci žen* (sportovci s rozdílným vývojem pohlaví), ten se neřídí pravidly týkající se transgender osob, ale těmi pro ně určenými. Světová atletika je definuje takto:

Někteří jedinci však mají vrozené vady, které způsobují atypický vývoj pohlaví (známé jako "rozdíly ve vývoji pohlaví" nebo "DSD"). V některých případech to může vést k tomu, že jedinci je po narození přiřazeno zákonné pohlaví ženy a/nebo má ženskou pohlavní identitu, přestože má plně funkční (vnitřní) varlata, nikoli vaječníky. (worldathletics, 2023b)

Aby se transgender sportovci mohli zapojit do atletických soutěží musejí splňovat několik podmínek. Jednou ze základních je, že musí spolupracovat s lékařským manažerem a odbornou komisí při plnění jejich povinností, jakožto předávání všech potřebných informací a dokumentů, lékařských zpráv, které musejí být pravdivé. Pokud se jedná

o povinnosti trans mužů, ti musejí lékařskému manažerovi poskytnou ověřenou zprávu o tom, že jejich genderová identita je mužská. Na základě jeho a hodnocení odborné komise dostane atlet povolení. Povinnosti trans žen úzce souvisejí s procházením chlapeckou pubertou. Ony, kromě dokumentu, který je shodný s trans muži, by neměly procházet žádnou částí mužské puberty a pokud jí již prošly, musejí si držet hladinu testosteronu pod 2,5 nmol/l a to i pokud nesoutěží.

Transgender jedinci nebudou nijak nuceni k prodělání jakýchkoli lékařských zásahů, jako jsou operace či sterilizace. Pro posouzení, zdali se opravdu jedná o transgender, a tedy mohou soutěžit v soutěžích vedených atletickými svazy, bude stačit dodržení výše zmíněných podmínek. Dodání dokumentů, které budou potvrzovat jejich odlišnou genderovou identitu od biologického pohlaví.

Světová atletika tedy převážně transgender sportovkyním přímo nezakazuje participaci v soutěžích, ale nastavila podmínky tak přísné, že tím může docházet i k diskriminaci cis žen s vyšší hladinou testosteronu. Zároveň se zatím neřeší, v jakých kategoriích by mohly soutěžit, protože podmínky, které jsou nastavené, jsou skoro nereálné ke splnění.

K usnadnění přechodu k metodologické části své práce, krátce shrnu teoretickou část. V té jsem se zaměřila na definování a vysvětlení klíčových konceptů souvisejících s genderem a pohlavím, včetně rozdílů mezi biologickým pohlavím a genderem jako sociálním konstruktem. Rozebrala jsem různé přístupy k genderovým rolím, včetně sociologických teorií, které ukazují, jak genderové normy a stereotypy ovlivňují jedince a společnost. Zvláštní pozornost jsem věnovala tématu genderu ve sportu a transgender problematice, zejména v kontextu sportovních soutěží, hlavně těch atletických, a jejich regulací. Tato teoretická východiska tvoří základ pro další část práce, kde se budu věnovat metodologii výzkumu, který se zaměří na zkoumání postojů k těmto otázkám v českém atletickém prostředí.

III. Metodologická část

V metodologické části postupně představím cíl mé práce a pomocí jaké metody jsem získávala své výsledky. Zároveň vysvětlím své výzkumné otázky, a jak jsem vybírala své komunikační partnery/ky. Na to navazuje vysvětlení rozhovoru jako techniky sběru dat, a jak jsem tyto data zpracovávala. Předtím než provedu samotnou analýzu a interpretaci rozhovorů, poukážu na určité etické skutečnosti, které jsem musela provést pro ochranu svých respondentů.

3.1. Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak vybraní představitelé Českého atletického svazu vnímají transgenderovou problematiku, která se v posledních letech stále více tematizuje na mezinárodní scéně. Jestli je na řešení této problematiky české atletické prostředí připraveno, a jak by případně situace mohla být řešena. Zajímaly mě osobní názory jednotlivých komunikačních partnerů/rek, které mohou posloužit ke zjištění informovanosti ohledně této problematiky.

K výzkumu přistupuji s osobními zkušenostmi z tohoto prostředí, ale snažím se zachovat otevřený pohled.

3.2. Metoda výzkumu

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Svá data jsem sbírala pomocí strukturovaných rozhovorů. Zjištěné údaje jsem následně analyzovala a interpretovala.

Creswell (1998) definuje kvalitativní výzkum takto:

Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založených na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách (Creswell in Hendl, 2005 s. 46).

Nejprve si výzkumník vybere téma a určí si základní výzkumnou otázku, kterou může dále rozvíjet během sběru a analýzy dat. Během výzkumu vznikají mimo nových otázek i hypotézy a nová rozhodnutí, jak s výzkumem pokračovat. Kvalitativní výzkum zahrnuje několik rozdílných přístupů, jako jsou například pozorování, případové studie nebo zmíněné rozhovory (Hendl, 2005).

3.3. Výzkumné otázky

Cílem práce je nalézt odpověď na otázku týkající se vnímání transgenderové problematiky představiteli českého atletického prostředí a zároveň začleňování transgender sportovců do samotné atletiky. To je hlavní otázka, kterou v rámci svého rozhovoru doplňuji o vedlejší otázky, které mi pomohly dotvořit celkový pohled na transgender v rámci tohoto prostředí. Otázky se týkaly jak osobního názoru na tuto problematiku, tak ale například i toho, jestli se týká českého atletického prostředí, včetně případné inkluze transgender sportovců. Podle Strauss a Corbin (1999):

Počáteční otázka je poměrně široká. Ovšem během výzkumného procesu postupně objevujeme a zavrhuje pojmy a vztahy mezi nimi, a tím se výzkumná otázka neustále zužuje a zaostřuje. Výzkum tedy začíná otevřeně a široce, ne však tak otevřeně, aby zahrnul veškeré možnosti, a zároveň ani příliš úzce a záměrně, aby se nevyloučila možnost objevu, což je prvotním účelem použití metody zakotvené teorie (24).

Tedy začínám širší oblastí, ale v rámci rozhovoru se mi všechny otázky stahují zpátky, k té hlavní, kterou si kladu, tedy jak je transgenderová problematika v českém atletickém prostředí vnímaná.

3.4. Výzkumný vzorek

Do svého výzkumu jsem si vybrala deset komunikačních partnerů a partnerek, kdy je stejný počet mužů a žen. Liší se ohledně věku, ale také postavení v rámci českého atletického prostředí. Mezi respondenty se totiž nacházejí jak funkcionáři, kterých je šest, tak i trenér a trenérka a sportovec a sportovkyně. Tento výběr jsem učinila hlavně z toho důvodu, že mě zajímal i názor jedinců, kterých se téma týká přímo, tedy sportovců a sportovkyň a jejich trenérů. S většinou respondentů jsem se spojila za pomoci vlastních kontaktů, s dalšími mi pomohli oslovení komunikační partnerky a partneři.

Kvůli zachování anonymity budu pracovat s pseudonymy, které nyní představím. Mezi ženskou pěticí patří funkcionářky Katka, Jiřina a Blanka, trenérka Josefina a atletka Ludmila. Mužskou pěticí tvoří funkcionáři Josef, Bohumil, Lukáš, trenér Ondřej a sportovec Přemysl. Kvůli zachování soukromí nebudu jmenovat ani pozice na kterých se jednotliví funkcionáři a funkcionářky nacházejí, ani koho a s jakým zaměřením trenér s trenérkou trénují, a to samé u sportovce a sportovkyně. Ani u jednoho nebudu zmiňovat disciplínu, ani úroveň, na které se nacházejí.

3.5. Rozhovory

Ke svému výzkumu jsem si vybrala polostrukturované rozhovory. Jedná se o typ rozhovorů, kdy jsou částečně připravené otázky, které slouží jako osnova celého rozhovoru. Zároveň se k těmto otázkám výzkumník/nice může nadále doptávat. Není tedy pevně stanové pořadí témat nebo daných otázek, ale může docházet k tomu, že se témata přizpůsobují toku rozhovoru (Novotná, Špaček, Šťovíčková Jantulová, 2019).

Polostrukturované rozhovory poskytují výzkumníkovi/nici cennou flexibilitu, která umožňuje hloubkový průzkum zvoleného tématu, zatímco stále zachovává určitou strukturu a zaměření na hlavní výzkumné otázky. Jednou z hlavních výhod je, že výzkumník může upravovat pořadí a formulaci otázek na základě odpovědí účastníka, což otevírá prostor pro zkoumání neočekávaných témat nebo detailnější dotazování. Tento přístup také podporuje vytvoření uvolněnějšího prostředí, kde se účastníci a účastnice mohou vyjádřit svobodněji, což často vede k získání bohatších a komplexnějších dat (Rubin & Rubin, 2011).

Na druhou stranu tato flexibilita klade větší nároky na dovednosti výzkumníka/nice, protože je třeba rozhovor vést citlivě a efektivně, aby se udržela rovnováha mezi volností odpovědí a dosažením výzkumných cílů. Zároveň je polostrukturovaný rozhovor časově náročný jak na realizaci, tak na analýzu získaných dat, která bývají rozsáhlá a různorodá. Nevýhodou může být také obtížnost při srovnávání odpovědí mezi jednotlivými účastníky, protože každý rozhovor může mít odlišnou dynamiku, což může komplikovat tvorbu závěrů (Rubin & Rubin, 2011).

Sama jsem se s touto komplikací setkala, protože jsem otázky měla formulované hodně směrem k Českému atletickému svazu, a pro sportovce a sportovkyni bylo obtížné odpovídat, protože se sami v rámci této instituce nijak nepohybují. Odpovídali tedy ze svého pohledu a při analýze, bylo obtížnější analyzovat jejich výpovědi.

3.6. Způsob zpracování výsledků

Po provedení rozhovoru jsem si zapsala dodatečné informace – s kým rozhovor probíhal a také jaké jsem měla pocity. Následně jsem přešla k transkripci neboli k přepisu rozhovoru do psané podoby. Z tohoto důvodu jsem si všechny rozhovory, i ty probíhající online, nahrávala. Prováděla jsem doslovnou transkripci, tedy způsob přepisu, kdy přepisuji pouze slova ze záznamu, tak jak zaznívala. To znamená se všemi gramatickými chybami, slangovými výrazy apod. (Novotná, Špaček, Šťovíčková Jantulová, 2019).

Při celkové analýze jsem se inspirovala zakotvenou teorií podle Strauss a Corbin (1999). Zakotvenou teorii jako metodu výzkumu vytvořili dva sociologové: Barney Glaser a Anselm Strauss. Každý muž pocházel z jiné sociologické školy, ale oba přispěli k vytvoření již zmíněné zakotvené teorie stejnou měrou. V této metodě se vyvíjí teorie získaná z dat a nikoli z předem stanovených konceptů v rámci sociálního teoretizování. Především jsem se inspirovala u analýzy rozhovorů, u kterých používají tři typy kódování, kdy já jsem využila hlavně otevřené (Strauss, Corbin, 1999).

Kódování podle Strauss a Corbin (1999): „... představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby“ (s. 39). Kódování jakožto analytický proces zakotvené teorie, má za úkol vytvářet teorii. Dodává kritičnost, pomáhá výzkumníkovi překonávat domněnky a umožňuje zakotvení.

Otevřené kódování se používá ke konceptualizaci a kategorizaci dat. Tomu napomáhají dva postupy, které používá, a to porovnávání a kladení otázek. Tento druh kódování je první částí analýzy, kdy předpokladem je pečlivé prostudování získaných dat a následné rozřazení a kategorizace pojmů. Patří to k určitému základu, bez kterého by nemohl zbytek analýzy proběhnout. U tohoto kroku si jednotlivé segmenty dat rozebereme do samostatných částí, které prostudujeme a následně porovnáme mezi sebou, tím zjistíme rozdílnosti nebo shody mezi jednotlivými údaji. V průběhu tohoto procesu reflektujeme a zkoumáme nejen domněnky cizích, ale i naše vlastní (Strauss, Corbin, 1999).

U procesu kategorizace je dobré si pro přehlednost zkoumané jevy označit pojmy. Následně si shodné pojmy seskupit a pracovat s nimi. Názvy pojmů i kategorií si vymýšlíme sami jako výzkumníci, přičemž je ale třeba, aby názvy odpovídaly segmentům dat, se kterými souvisí a budou je správně zastupovat. U rozhovoru to může znamenat, že vezmeme řádek po řádku a budeme zkoumat jednotlivá slova nebo kratší úseky, po větách, odstavcích nebo dokonce celý rozhovor. V posledním případě bychom si kladli otázku, *o co v rozhovoru jde, v čem se údaje shodují či rozlišují*. Způsob, jak se rozhodneme kategorizovat, je na výzkumníkovi (Strauss, Corbin, 1999).

Poté, co jsem rozhovory přepsala, jsem si je rozdělila do skupin podle pohlaví a podle postavení v rámci českého atletického prostředí, tedy na funkcionáře a funkcionářky, trenéra a trenérku a sportovce a sportovkyni. Postupovala jsem vždy otázku po otázce a hledala souvislosti, shody, ale i rozdíly. Ty jsem si označila a utřídila. Shodné nebo podobné odpovědi jsem si sepsala a začala interpretovat. Stejně postupuji i při své analýze níže, tedy otázku po otázce, kdy jsem se snažila zahrnout i okolní aspekty, jako například neverbální komunikaci, např. postoj těla, výraz v obličejí i změnu atmosféry při rozhovoru.

3.7. Etika výzkumu

Protože jsem se ptala přímo komunikačních partnerů a partnerek, bylo potřeba zajistit určité etické otázky výzkumu. Nejprve jsem se seznámila s tématem výzkumu a s tím, jak bude probíhat. Informovala jsem partnery/ky o nahrávání a ubezpečila, že nahrávka bude pouze v mých rukách a po skončení výzkumu bude odstraněna. Následně jsem jim předala informovaný souhlas k podpisu. „To znamená, že osoba se zúčastní studie, pouze pokud s tím souhlasí“ (Hendl, 2005, s. 157).

Bylo pro mě důležité, nezatajovat žádné informace, jak o cíli výzkumu, tak také o průběhu, otevřenost mezi mnou a komunikačním partnerem/kou byla klíčová. Stejně jako uvědomění si, že komunikační partner/ka má svobodu rozhovor odmítnout, ať již na začátku před samotným zahájením, tak i v průběhu samotného dotazování. Důležitým bodem je anonymita (Hendl, 2005). U té zaručuji anonymitu jména, ale i postavení v českém atletickém prostředí, a hlavně v Českém atletickém svazu, z důvodu lehkého dohledání informací.

Spolu s anonymitou souvisí i zachování soukromí. To znamená, že jsem se snažila vyvarovat otázek, které by mohly vyvolávat nějaké hluboké emoce a zasahovat do soukromí jednotlivých dotazovaných.

3.8. Analýza a interpretace dat

V následující kapitole nejprve představím průběh rozhovorů a moji zkušenost s jejich vedením. Další část je rozdělena do jednotlivých témat, která vycházejí z předem připravených otázek (viz příloha). Tato témata budu rozebírat na základě odpovědí a názorů komunikačních partnerů a partnerek, ale také s pomocí zkušeností, které jsem nabyla. Před samotnou analýzou odpovědí na jednotlivé otázky považuji za důležité představit, jak komunikační partneři/partnery chápou, kdo jsou transgender jedinci. A také to, jak chápou férovost, to je totiž termín, který se objevoval velice často v jednotlivých odpovědích.

Všechny své rozhovory jsem začínala seznámením s tématem, mojí motivací k tomuto tématu a obeznámila jsem své komunikační partnerky a partnery ohledně anonymity a nahrávání rozhovoru a poskytla jsem jim informovaný souhlas. Za většinou komunikačních partnerek a partnerů jsem dojížděla na jejich pracoviště, kde jsme se vždy přemístili do místnosti, která nám dovoľovala být o samotě. Zde jsem si připravila a vyzkoušela, zda mi funguje nahrávací zařízení. Některé rozhovory, přesněji čtyři, jsem prováděla online formou, ale i zde probíhal začátek stejně, došlo k seznámení ohledně informovaného souhlasu, který

byl vždy i zaslán, aby ho komunikační partnerky a partneři měli u sebe. Po úvodu následoval samotný rozhovor pomocí připravených otázek.

Po skončení jsem poděkovala za čas, který mi byl věnován a nechala jsem respondentům a respondentkám prostor pro vyjádření a případné doptání, co je samotné k tomuto tématu zajímavé. Narazila jsem na to, že téma ještě není tolik probíráno, a tedy dotazování se o něj zatím tolik nezajímají. I přes tuto zkušenost jsem se získala pozitivním ohlasem, který se týkal převážně toho, že se nad tématem mohli sami zamyslet.

Ovšem je potřeba zmínit, že jsem se setkala i s odmítnutím poskytnutí rozhovoru od některých funkcionářů působících v Českém atletickém svazu. I to by totiž mohla být situace, která může poukazovat na novost tématu v českém atletickém prostředí a prozatímni nepřítomnost transgenderové problematiky u nás.

3.8.1. Chápání konceptu transgender

Otázka, jak komunikační partneři a partnerky vnímají transgender jedince, byla jednou z klíčových v rámci rozhovorů. Při jejím pokládání jsem dbala na to, aby nevznikl pocit, že je hodnotím nebo poučuji, pokud jejich odpovědi nebudou zcela přesné. Přesto však většina z nich měla určitou představu o tom, kdo transgender osoba je, i když hloubka pochopení a podrobnosti se mezi jednotlivými respondenty lišily.

Již víme, že vztah mezi genderem a anatomickým pohlavím není tak jednoduchý, jak se může zdát. Gender je sociální konstrukt, a transgender, jak uvádí Binaohan (2014), je komplexní termín zahrnující mnoho různých genderových identit. Toto široké spektrum identit bylo v rozhovorech reflektováno zejména u sportovce Přemysla a sportovkyně Ludmily, kteří měli nejvíce informací o tom, kdo je transgender jedinec. Přemysl uvedl: *„Něco jsem si o tomto tématu už hledal, tak vím, že dochází k nespokojenosti se svým pohlavím, a že to není vůbec jednoduché.“* Ludmila k tomu dodala: *„Není to jednoduché jednoduše specifikovat. Jde o to, že žena chce být mužem a naopak, ale je v tom mnohem víc.“* Oba jejich výroky potvrzují, že chápou transgender identitu nad rámec jednoduchého rozdělení na mužské a ženské pohlaví, což odráží teoretické poznatky, jak je popisuje Teich (2012).

Ostatní komunikační partneři/rky odpovídali/y na otázku o transgender identitě spíše obecněji. Například Blanka (čínovnice) řekla: *„Vím, že chlap se cítí jako žena a žena se cítí jako chlap.“* Lukáš (čínovník) dodal: *„Jde o to, že jedno pohlaví chce být tím druhým.“* Tento zjednodušený popis transgender identity odpovídá tradičnímu binárnímu chápání genderu. Zatímco teorie, kterou jsem nastínila ve své práci, zahrnuje široké

spektrum genderových identit, v praxi komunikační partneri/rky vnímají transgender více v rámci tradičních genderových kategorií.

Proces tranzice, jak jej popisuje teorie, je složitý a zahrnuje sociální, lékařské a úřední aspekty (Transparent z.s., 2021). V rozhovorech komunikační partneri/rky nejčastěji zmiňovali/y lékařskou tranzici, zejména operaci. Jiřina (čínovnice) řekla: „*V rámci celého toho procesu je operace pohlavních orgánů.*“ Josef (čínovník) pak přidal: „*Bylo by důležité měřit testosteron¹⁵, protože díky operaci, kterou procházejí, nemusíme poznat pohlaví.*“ Tento důraz na chirurgické zákroky odráží povědomí o lékařských aspektech tranzice, které jsou v českém kontextu často považovány za nejdůležitější krok, zejména kvůli legislativním podmínkám, jako je povinná sterilizace (Transparent z.s., 2021). O které komunikační partneri/rky nevěděli/y. Katka (čínovnice) řekla: „*... to jsem nevěděla, že k tomuhle musí dojít.*“ a Josef k tomu dodal: „*No, tak to je drsný.*“

Naopak o sociální a úřední tranzici měli respondenti menší povědomí. Například Ludmila si byla vědoma změny vzhledu transgender osob, ale nebyla si jistá, že je to součást procesu tranzice: „*Věděla jsem, že se oblikají jinak, nebo celkově se snaží vypadat jinak, ale ne, že už to je součástí tranzice.*“ To ukazuje, že zatímco lékařské aspekty tranzice jsou relativně dobře známé, o sociálních a úředních aspektech procesu existuje mezi respondenty menší informovanost. Josef (čínovník) se například zeptal: „*Takže nemusí dojít k operaci, ale je možnost si jenom změnit občanku?*“

Celkově se dá říci, že ačkoli komunikační partneri/rky měli/y základní povědomí o tom, kdo je transgender osoba, hlubší pochopení toho, co transgender jedinci prožívají, a komplexnost procesu tranzice byla pro většinu respondentů složitější. Ludmila například uvedla: „*Vím, že proces, který vede k nějakému šťastnému životu pro ně, je velice náročný, že tam jsou body, které musí splnit.*“ Tento názor rezonuje s teoretickými poznatky o složitosti tranzice, ale také ukazuje, že povědomí o celém procesu je omezené na základní aspekty. Bohumil (čínovník) dokonce přiznal své nejasnosti: „*Pořád nějak nedokážu pochopit, že to není jenom výmysl.*“ Jiřina (čínovnice) dodala: „*Chápu, o co jde, ale je to pro mě neuchopitelný, nedokážu si představit, co se v tom člověku odehrává.*“ Oba patřili mezi starší komunikační partnery/ky, čímž se ukazuje, že i věk je důležitým faktorem pro pochopení dané problematiky.

¹⁵ V rámci zařazování sportovců a sportovkyň do atletických soutěží.

Z rozhovorů bylo patrné, že respondenti měli zájem o transgender problematiku a chtěli získat více informací, což naznačuje potenciál pro lepší pochopení transgender problematiky v širším kontextu, pokud bude tato témata i nadále otevřeně diskutována.

3.8.2. Koncept férovosti.

Férovost a to, zda je nebo není něco fér, bylo nejčastěji zmiňovaným tématem při odpovědích. Termín férovosti se objevoval v několika rovinách, z nichž nejčastěji zmiňovanou byla férovost zapojení transgender žen do kategorie cis žen. Komunikační partneři/ky se shodli/y na tom, že je nefér, aby transgender ženy soutěžily s cis ženami, a to především kvůli prodělané mužské pubertě, která podle nich přináší fyzické výhody. Jak uvedla činovnice Jiřina: *„V období puberty nastanou mezi těma lidmi zásadní rozdíly, ten testosteron bude rozdílný a trans dívka a normální dívka bude procházet rozdílnými procesy.“* Činovník Josef dodává: *„Když muži, kteří jsou dneska ženy, závodí s těmi ženami, tak je to nesrovnatelný pořád.“* Další ukázkou je názor činovnice Katky: *„Pokud chlap prodělá pubertu, tak má svaly jako blázen, a to, že potom nastane nějaká proměna a on si řekne, že chce závodit s ženami, tak je to prostě vidět.“*

Tento pohled souvisí s obecnou myšlenkou, že muži mají ve vrcholovém sportu fyzickou výhodu oproti ženám. Proto je sport rozdělen na mužské a ženské kategorie. Tato segregace ovšem nezohledňuje transgender sportovce, kteří pociťují nesoulad mezi svým biologickým pohlavím a genderovou identitou. V roce 2015 proto Mezinárodní olympijský výbor (MOV) stanovil pravidla pro účast trans žen na olympijských hrách, přičemž klíčovou podmínkou byla hladina testosteronu, která musí být po dobu 12 měsíců nižší než 10 nmol/l. Otázkou ovšem zůstává, zda snížení testosteronu skutečně eliminuje fyzickou výhodu. Jak uvádějí Hilton a Lundberg (2020), dlouhodobé studie ukazují jen mírný úbytek svalové hmoty a síly, a to pouze o přibližně 5 % po 12 měsících hormonální léčby. Mužská puberta tedy přináší výhody, které nelze jednoduše zrušit.

Další rovina diskuse se týkala zneužití této situace. Trenérka Josefína vyjádřila obavu: *„Bojím se, aby to lidi nezačali zneužívat.“* Atlet Přemysl k tomu dodal: *„Nedokážu si představit, že bych šel závodit se ženami, i když pokud bych byl třeba podprůměrný mezi muži, mezi ženami bych mohl být dobrý. Tak aby nedocházelo k tomuhle.“* Tato rovina ukazuje obavy, že by někteří sportovci mohli využívat pravidel týkajících se transgender sportovců pro svůj prospěch.

Zajímavé přitom bylo, že se soustředili/y převážně na transgender ženy a trans muže téměř nezmiňovali/y. Trans muži nejsou považováni za výkonnostní „hrozbu“ pro cis muže,

jak vysvětluje atletka Ludmila: „*I kdybych se cítila být mužem, tak vím, že bych na ostatní chlapy nestačila, a tak by pro mě bylo zbytečné závodit s nimi na profi úrovni.*“ Tato perspektiva potvrzuje, že diskuse o férovosti se zaměřuje spíše na fyzické výhody transgender žen, které mohou představovat konkurenci pro cis ženy ve sportovních soutěžích.

V rozhovorech se také objevila otázka samostatné kategorie pro transgender sportovce. Činovnice Jiřina uvedla: „*Pokud bychom udělali samostatné závody, tak by jich bylo málo a zároveň to není fér pro ně, oni nechtějí závodit mezi 200 lidmi.*“ Tento názor odráží obavu, že by transgender sportovci přišli o možnost porovnat síly s větším množstvím sportovců, pokud by byli zařazeni do zvláštní kategorie.

Celkově se dá říci, že ženy se častěji zamýšlely nad pocity transgender jedinců, zatímco muži se soustředili více na otázku férovosti vůči cis ženám. To je patrné například z názoru činovníka Bohumila: „*Ani náhodou, ani nová kategorie, ani do stávajících kategorií. Za mě striktní zákaz.*“ Bohumilův postoj byl výrazně radikální, neboť sám by nejraději zakázal transgender sportovcům vstup do soutěží. Tento názor však ukazuje, že jeho vnímání férovosti se soustředí pouze na cis ženy a transgender sportovce zcela vylučuje ze světa profesionálního sportu, což lze považovat za diskriminaci.

Férovost tedy znamenala pro různé respondenty něco jiného. Záleželo na tom, koho a na co jsem se ptala. Komunikační partneři a partnerky často nebyli konzistentní v tom, jak aplikovali svá kritéria férovosti, což je vidět i u Bohumila, který si ve svém argumentu částečně protiřečil – pokud je jeho hlavní motivací ochrana cis atletek, pak by vytvoření nové kategorie pro transgender sportovce mohlo být přijatelným řešením.

Na teoretické úrovni je jasné, že ani umělé snížení hladiny testosteronu nezaručuje rovné podmínky pro transgender a cis ženy. Jak ukazují studie (Hilton, Lundberg, 2020; Roubík, 2021), fyzické výhody získané během mužské puberty se nedají plně odstranit, což vyvolává otázky, jak zajistit fair play ve sportu, aniž by byla narušena inkluze. Tento problém je velmi komplexní a vyžaduje další výzkum a diskuzi, aby bylo možné najít řešení, které by bylo spravedlivé jak pro transgender, tak pro cis sportovce.

3.8.3. Názor na transgenderovou problematiku a osobní setkání s transgender sportovci.

Odpovědi týkající se názoru na transgenderovou problematiku se různily podle věku komunikačních partnerek a partnerů. Například Katka (činovnice) odpověděla: „*Tím, že*

jsem starší ročník narození, tak je to pro mě naprosto nepochopitelné. Ve sportu, když vidíme, že ti opravdu od pohledu chlapi závodí s ženskýma, tak za mě by to opravdu být nemělo.“ Naopak Jiřina (čínovnice) problematiku chápe, ale ve sportu jí to přijde úplně stejně nefér: *„... jak bych řekla, někdy v období puberty nastanou mezi těmi lidmi zásadní rozdíly, ten testosteron bude rozdílný a trans dívka a normální dívka bude procházet rozdílnými procesy. Takže fěr to není.“* Na tomto názoru se shodla většina odpovídajících.

Různily se také na základě toho, zda na ni bylo nahlíženo jako na problematiku nesportovců nebo sportovců. Ludmila (atletka) odpověděla:

... já to respektuju a chápu, ale pokud je to tvoje rozhodnutí a ovlivňuje to jenom tebe. Ale pokud jdeš do sportu a ta fyzická část těla ovlivňuje i ostatní. Sice nasadí hormony, ale testosteron není všechno, jsou to jiné kosti, svaly, a to taky ovlivňuje to, jak výkonný je ten sportovec.

Ve chvíli, kdy jsme se dostali na vnímání transgenderové problematiky u sportovců, byly cítit i silné emoce. Jako například u Bohumila (čínovník): *„Já mám na to radikální názor, je to špatně.“* Jednotným názorem tedy je chápání a podpora nesportovců, ale naopak u sportovců to podle všech může vytvářet nefér podmínky – vzhledem k prodělání mužské puberty. To nejlépe ukazuje komentář Ondřeje (trenér):

Rozlišuju nesportovní prostředí, kdy mi jako nikdo neirituje, jsou to věci, který mě nechávají absolutně klidným. Když má někdo jiné cítění, tak jsem s tím naprosto v míru, že si hledají svoji identitu napříč spektrem. Co se týče sportu, zde mám názor trochu jiný, že ty schopnosti, které jsou získané s využíváním mužských hormonů a s využíváním schopností mužského vývoje, by se neměli transformovat do kategorie žen, kdy ta výhoda je zjevná. Tak tam už s tím problém mám.

Osobně se přímo s transgender atlety nebo atletkami nesetkal nikdo kromě Josefa (čínovník): *„Přímo, že bych se s ním setkal ne, ale vím o jednom klukovi, který tady závodil přímo v atletice a teďko už je vlastně žena. Ale že by jako přímo závodil, tak to přímo ne.“* Zná tedy bývalého atleta, který závodil jako muž a nyní je trans ženou, která ve sportu ovšem nepokračovala.

Katka (čínovnice) odpověděla: *„Spíše u dětských závodů, kdy od pohledu vypadají jako druhé pohlaví. Problematika je pro ně více přístupná, informace se šíří a informace o této problematice se k nim dostanou hned.“* Čímž narazila i na to, že v dnešní době se o

transgender začíná více hovořit a zároveň i více řešit. Na tom se shodla i s Blankou (čínovnice), která k tomu přidala, že dříve se transgender osoby také určitě objevovaly, ale protože se o této problematice nevědělo, tak se ani neřešila. Neosobní vztah k transgender sportovcům zároveň i snižuje zájem o toto téma, jak ukázal Přemysl (atlet): „*Takhle tím, že žádného neznám, je to pro mě taková neosobní situace. Já jsem o tom asi nikdy do hloubky nepřemýšlel.*“ Lukáš (čínovník) připojil i omezení, které nastavila Světová atletika se slovy: „... *atletika je od toho tak jako oprostěna, tím, že loni v březnu vyšel dokument od Světové atletiky, kde dávají zákaz startu těmto anomáliím*¹⁶.“

Důležitým bodem v rámci otázky nějakého osobního setkání nebo blízkého setkání s transgender sportovci, je potřeba zmínit, že tři z deseti dotazovaných se setkali osobně s osobou, u které se řešila vyšší hladina testosteronu. Jako to dokazují dotazovaný trenér i trenérka. Josefína uvedla pouze krátkou odpověď: „*Přímo s transgender asi ne, pouze s vyšším obsahem testosteronu.*“ Naopak Ondřej svou odpověď rozvinul: „*Řešili jsme jenom v minulosti, když má někdo vyšší hladinu testosteronu, takže nevypadá úplně žensky. Rozhodně to ovlivní citění toho, že člověk si myslí, že má nevýhodu, když má toho sportovce, který má toho testosteronu méně.*“

V rámci neverbální komunikace šlo poznat, že se jedná o citlivé téma, které vyvolává spoustu emocí, které se přesouvaly z kladného spektra do toho negativního v rámci posunu diskuse od nesportovců ke sportovcům. Největším ukazatelem bylo asi napětí v těle. Když jsme se bavili/y o nesportovcích, seděli/y klidně, na místě a hlavně uvolněně. Potom co se konverzace stočila do sféry sportu u všech nastala změna. A to hlavně narovnání zad a čili zvětšení svého osobního prostoru, poposednutí anebo úplně změnili/y polohu, přičemž hlavně ženy měnily nohu, kterou měly přehozenou přes druhou. Po zbytek rozhovoru umístění nohou již neměnily. Další, co jsem vypožorovala byla mimika v obličeji, která při přechodu k transgender sportovcům upadla z úsměvu do neutrálního až zamračeného výrazu, to se nejvíce projevovalo u mužských čínovníků.

3.8.4. Transgenderová problematika a české atletické prostředí

Velká část komunikačních partnerů a partnerek se shodla na tom, že problematika transgender sportovců se v českém prostředí zatím příliš neřeší, ale že do budoucna určitě bude. Jediná Katka (čínovnice) si myslí, že se u nás tato problematika začíná pomalu řešit: „*Myslím si, že to pomalu začíná, když to vidím u těch dětských kategorií. Ve vrcholové*

¹⁶ Těmito anomáliemi myslí transgender sportovce/kyně. Dochází tedy k odsuzování.

atletice to zatím nemáme.“ Ve srovnání funkcionářů a sportovců a trenérů byla cítit větší obava ze strany těch, kteří by o konkrétních opatřeních museli rozhodovat – tedy činovníků a činovnic. Zatímco ostatní komunikační partneři a partnerky odpovídali na otázky jasně, činovníci reagovali delším tichem a odpovědi byly opatrnější a širší. Například Bohumil (činovník) doufá, že se „to“ České republice vyhne, zatímco ostatní nebyli takto silně vyhranění, ale obávali se, jak by transgender sportovce přijalo široké atletické prostředí. Více než polovina komunikačních partnerů a partnerek se domnívá, že české atletické prostředí je konzervativní a přijetí transgender sportovců by trvalo dlouho. Blanka (činovnice) zmiňuje, že důvodem může být věk trenérů, trenérek i rozhodčích, pro které by bylo složité přijmout transgender sportovce jako běžnou součást atletiky. Výhodou podle ní je, že nemusejí sami vymýšlet opatření, protože ta přicházejí od Světové atletiky, která má v této problematice rozhodující moc.

V této souvislosti je důležité zmínit fungování Světové atletiky, která se na celosvětové úrovni zabývá regulací sportu, včetně transgender sportovců. Organizace klade důraz nejen na vrcholové výkony a medaile, ale i na zajištění toho, aby se co největší počet jedinců mohl účastnit atletiky.

Co se týče řešení transgender problematiky, trenérka Josefina odpověděla: „*Myslím, že jo,*“ když jsem se jí ptala, zda se tato otázka řeší. Po rozvinutí odpovědi jsem se však dozvěděla, že stejně jako u Josefa (činovník), se transgender otázka v Českém atletickém svazu zatím neřeší příliš aktivně: „*Já si myslím, že v tuhle chvíli ne. Nějaké materiály chodí, takže se to asi řeší, ale zatím ne nijak tak, že bychom to třeba chtěli zavádět nebo se o to starat.*“ Ostatní respondenti uvedli, že o problematice transgender sportovců nevědí, protože se k nim tyto informace nedostávají.

I když se transgender problematika v českém atletickém prostředí zatím neřeší aktivně, existují indicie, že se brzy začne více diskutovat. Jak zmínila Katka (činovnice), transgender sportovci mohou už nyní působit v dětských kategoriích, což by mohlo signalizovat, že bude třeba začlenění transgender sportovců brzy řešit i na vyšší úrovni.

Historie české atletiky sahá až do 19. století, což může být jedním z důvodů, proč je české atletické prostředí považováno za konzervativní. ČAS (Český atletický svaz) je sice samostatnou organizací, ale musí se řídit pravidly a nařízeními Světové atletiky, která má hlavní rozhodovací pravomoci, pokud jde o regulace týkající se sportovců a sportovkyň, včetně těch transgender.

3.8.5. Světová atletika a regulace pojetí transgender.

Většina respondentů a respondentek neměla povědomí o konkrétních regulacích týkajících se transgender sportovců ze strany Světové atletiky. Ne všichni však byli bez znalostí. Katka (čínovnice) se v této oblasti velmi dobře orientovala:

Vím o té hladině testosteronu, kterou musí srážet, ale tím sráží i svoji výkonnost, takže to se jim samozřejmě nechce. Vím, že mohou prodělat pubertu do 12 let, ale neumím se na to podívat z nějakého lékařského hlediska. Pokud chlap prodělá pubertu, tak má svaly jako blázen, a to, že potom nastane nějaká proměna a on si řekne, že chce závodit s ženami, tak je to prostě vidět.

Atletka Ludmila mluvila o přísnosti podmínek, které Světová atletika stanovila, a naznačila, že tato přísná pravidla mohou být pro některé sportovce nesplnitelná:

Je to sice povolený, ale pravidla jsou tak přísný, že to nikdo nemůže splnit. Za pár let by se mohlo stát, že se omluví, že to nebylo fér a nastaví se hranice nové. Myslím si, že dává smysl, aby tam neřigurovali kluci, kteří prošli pubertou.

Je zajímavé, že několik respondentů a respondentek vědělo více o původním dokumentu z roku 2019 než o nové verzi 2.0, která byla schválena 23. března 2023 a vstoupila v platnost 31. března 2023. Tento dokument nastavuje nové Pravidla způsobilosti pro transgender sportovce, a přestože se jedná o oficiální regulaci, která má zajistit rovné podmínky pro všechny sportovce, názory na něj se liší. Jak podotýká Jiřina (čínovnice):

Není lehké určit pravidla, která určují životy ostatních. Na jednu stranu nemůžeme někomu zakázat, aby dělal to, co miluje, ale na stranu druhou nemůžeme přece vystavit atletky tomu, aby závodily proti někomu, kdo má oproti nim anatomickou výhodu, protože ano, v pubertě kluci získávají výhodu.

Lukáš (čínovník) byl ve svém postoji k transgender sportovcům velmi rozhodný a souhlasí s přísnějšími pravidly Světové atletiky: „*Já jsem absolutně pro. Myslím si, že to je správně, nemá „to“ tam být.*“ Je tedy patrné, že i když dokumenty Světové atletiky jsou oficiálním nástrojem pro regulaci transgender sportovců, jejich přijetí v různých částech atletického prostředí není jednoznačné.

Důležité je připomenout, že první vážnější dokument, který se transgender sportovcům věnoval, byl Pravidla způsobilosti pro transgender sportovce z roku 2019. Tento dokument byl vytvořen s cílem umožnit transgender sportovcům soutěžit ve sportu v souladu s jejich genderovou identitou, ale pod přísnými podmínkami. Novější verze tohoto dokumentu z roku 2023 zpřísnila pravidla, zejména co se týče hladiny testosteronu a regulací týkajících se sportovců, kteří prošli mužskou pubertou. Světová atletika uznává, že rozdíly ve sportovní výkonnosti mezi pohlavími začínají během puberty, což ovlivňuje podmínky pro soutěžení.

Světová atletika chce zajistit rovné příležitosti pro všechny sportovce a sportovkyně, ale zároveň klade důraz na spravedlnost a bezpečnost v soutěžích. Tato pravidla jsou navržena tak, aby zohledňovala fyziologické výhody, které přináší mužská puberta, a aby chránila cis ženy před nespravedlivou soutěží s transgender ženami, které prošly mužskou pubertou. Jak uvádí dokument z roku 2023:

Podstatný rozdíl mezi pohlavími ve sportovní výkonnosti, který se objevuje od puberty, znamená, že jediným způsobem, jak dosáhnout výše uvedených cílů, je zachovat oddělené klasifikace (soutěžní kategorie) pro sportovce a sportovkyně. (worldathletics.org)

Ludmila (atletka) upozorňuje, že přísnost těchto pravidel může způsobit, že transgender sportovci budou vyloučeni ze soutěží: „*Za pár let by se mohlo stát, že se omluví, že to nebylo fér a nastaví se hranice nové.*“ Na druhou stranu Jiřina (čínovnice) vnímá potřebu zohlednit, že pro transgender sportovce není snadné plnit všechny tyto podmínky: „*Tím, že musí snižovat hladinu testosteronu, sráží i svoji výkonnost.*“

Celkově respondenti souhlasí s tím, že pravidla Světové atletiky se zaměřují na bezpečnost a ochranu cis žen, avšak zmiňují také potřebu vytvořit spravedlivé podmínky i pro transgender sportovce, aby nedocházelo k jejich diskriminaci. Jak naznačuje Josef, nalezení rovnováhy mezi férovostí a inkluzí je velmi složité: „*Musíme hledět na bezpečnost a fér podmínky jak samotných transgender sportovců a sportovkyň, tak i cis sportovců a sportovkyň.*“ Pravidla Světové atletiky se stále vyvíjejí a není vyloučeno, že se v budoucnu budou měnit, aby lépe zohlednila potřeby všech zúčastněných.

3.8.6. Přípravenost českého atletického prostředí na řešení situace s transgenderovou problematikou.

I u této otázky by se daly odpovědi rozdělit do dvou skupin. Jedna skupina by se týkala připravenosti Českého atletického svazu jako instituce a druhá českého atletického prostředí.

Pokud bychom se zaměřili na ČAS, tedy instituci, zde bychom se o určité připravenosti na budoucí řešení mohli bavit, protože dostává pokyny od Světové atletiky, která tuto problematiku velmi aktivně řeší. Zatím nejsou vzdělávání všichni působící v instituci, ale je zřízeno oddělení, které má zajišťovat bezpečnost atletů a atletek a všech pohybujících se kolem nich, a tedy i transgender jedinců. Bohumil (čínovník) k tomu poznamenal: „*Ted' tady máme pozici, která řeší i transgender situaci.*“ Bohužel se mi nepodařilo s tímto oddělením provést rozhovor, ve chvíli, kdy probíhala komunikace mezi námi, mi bylo sděleno, že se stále řídí pouze nařízenými od Světové atletiky.

Ve druhé oblasti není zatím vidět žádná připravenost. České atletické prostředí může být konzervativním prostředím. Objevovaly se odpovědi, že prostředí trenérů by si tuto situaci neosvojilo, pokud by nastala. Činovnice Jiřina poukázala na fakt, že není jasné, jak dané téma uchopit a zároveň zmínila i trenéry pro které by bylo složitější to pochopit: „*Je to tak problematický, že zatím nikdo neví, jak to uchopit. Vzhledem k věku trenérů by bylo těžké je naučit na něco nového, třeba i vytvoření nových kategorií.*“ Věkový průměr trenérů je vyšší, a tak toto stále poměrně „nové“ téma nemusí pochopit, naopak ho mohou vnímat skrze předsudky a mohou v něm hledat kuriozity. Katka (čínovnice) se tak shodla s Jiřinou: „*Ne. Myslím si, že ne nebo jako atletika jako instituce asi jo, ale myslím si, že atletické prostředí trenérů, ti by to nepřijali. To by mohl být problém.*“

Ve spojení s tímto tvrzením se poukazovalo na skutečnost nevědomosti široké veřejnosti o tom, kdo transgender lidé jsou. Ludmila (atletka) řekla: „*Je to pořád hodně čerstvé téma a vzdělanost v českém prostředí je malá, celkově se o tom, kdo transgender jsou a čím si prochází tolik nemluví.*“ Sám Bohumil přiznal, že nevěděl, čím si trans lidé procházejí: „*Vlastně jsem se ani nějak nezamýšlel nad tím, o co jde. Pro mě to byli jenom ženský, co vypadaj jako chlapi.*“ I přes to, že nevěděl, jakými zkušenostmi si trans lidé procházejí je soudil, což poukazuje na předsudky, které vyhrávaly nad porozuměním a empatií.

Narazila jsem i na odpovědi, které poukazovaly na to, že jsou v českém atletickém prostředí témata, která se nyní musí řešit více, což více ukáží u následující otázky. Tento argument lze přirovnat k tomu, když se v jiných oblastech společnosti, že jsou jiné problémy důležitější. Prosazuje se zde názor, že problematika sexuálního násilí, šikany má větší prioritu. Jako zmiňuje Jiřina (čínovnice): „*Školení ted' probíhají v oblasti jako šikana, znásilňování a podobně, tohle ještě nic.*“ Stejně jako zmiňuje Josef, také čínovník: „*Tohle je zatím minoritní problém, který bychom měli řešit, musíme se ted' zaměřit na sexuální obtěžování, které se objevuje.*“ Ve skutečnosti je důležité, aby se řešilo obojí, jak sexuální

obtěžování, tak transgenderové problematika, protože mezi oběma tématy je tenká hranice a jedno nevyklučuje druhé.

3.8.7. Vzdělávání trenérů, činovníků a dalších.

Žádná školení o této problematice a jak k ní přistupovat v rámci ČAS neprobíhají, a zatím se ani neplánují. Nyní se ČAS více zaměřuje na bezpečnost v atletických skupinách, jako je šikana mezi dětmi, mezi dětmi a trenéry/kami nebo dokonce sexuální obtěžování mezi trenéry, trenérkami a svěřenci, svěřenkyněmi. V tuto chvíli nejsou žádným způsobem vzdělávání ani funkcionáři, ale to souvisí hlavně s tím, že se tato problematika v českém prostředí zatím nijak neřeší, a vlastně ani není jasné, jestli v českém atletickém prostředí transgender sportovec nebo sportovkyně je.

V této oblasti zazněl největší souhlas všech zúčastněných. A to že vzdělání trenérů bude při celé problematice tím nejdůležitějším. Převážně proto, že trenér nebo trenérka zde má být jako důvěrná osoba pro sportovce či sportovkyni a u nich mají mít možnost najít klid a pochopení. Nebude stačit je pouze vzdělat v tom, kdo jsou transgender a čím si procházejí, ale zároveň jim dát rady, jak s nimi jednat, aby nedošlo k jiným problémům.

Vyvstala také otázka, jak by vlastně trenér nebo trenérka na svém svěřenci nebo svěřenkyni poznali, že je transgender, jak řekla Jiřina: „*Třeba bych to hrozně těžko poznala – může poznat, že se ji nevyvíjí prsa, roste ji ochlupení v obličejí. Je to hrozně citlivé, a je těžké poznat to, jak to posoudit.*“ Ondřej (trenér) přidal myšlenku, že dokud nebude v regulích plně nastaveno, kdo v jaké kategorii a jak může závodit, tak není potřeba je vzdělávat: „*Transgender tematika je plná kontroverzí ale pořád minoritní, řešíme témata, která ohrožují sportovce mnohem více, kde potřebujeme trenéry dovzdělat*“. Na těchto tématech se shodl s Jiřinou, ovšem doplnil to ještě o další:

...kromě šikany, která se musí řešit i na rovině trenér-svěřenec, a ne jenom ve skupině dětí, se řeší hlavně sexuální obtěžování ze stran trenérů, a to i s tím, jak mám já jako trenér řešit, když za mnou přijde moje svěřenkyně, že ji nějaký jiný trenér obtěžoval, což mi přijde důležité, aby se jejich problém nezametl pod stůl.

Co se týče funkcionářů a dalších lidí, kteří se kolem sportovců a sportovkyň pohybují jako jsou fyzioterapeuti/ky, maséři/ky či rozhodčí, i zde bude potřeba správného vysvětlení, kdo jsou transgender sportovci a čím si procházejí, ale nad tím se v tuto chvíli ani nepřemýšlí.

3.8.8. Počet transgender sportovců.

Otázka kolik by se muselo objevit transgender sportovců, proto aby se problematika jejich zapojování začala pořádně řešit, vyvolala velmi rozdílné odpovědi. Objevovaly se názory týkající se jednotek, kdy odpovědi zazněly od dvou komunikačních partnerů – jednoho funkcionáře a trenéra. V tuto chvíli by totiž záleželo na pravidlech Světové atletiky, protože těmi se ČAS musí řídit.

Takového počtu, aby mohlo proběhnout mistrovství České republiky, což byl názor Katky (čínovnice): *„Za mě desítky, pokud by to byly jednotky, neměli by s kým soutěžit. Pokud by chtěli závodit o titul mistra české republiky, stačí aby se přihlásili tři, ale tři je pořád málo.“* S názorem, který počítal s desítkami bylo hned několik od funkcionářů a funkcionářek i od trenérky. Až po stovky, kdy Jiřina řekla: *„Aby se to začalo nějak víc řešit, myslím, že by to muselo být kolem stovek, protože vzhledem k počtu atletů, který máme, by desítky byly nezajímavé.“* Všechny tyto výše zmíněné názory se ovšem točí kolem možného řešení, a to vytvoření nové kategorie. Pět dotazovaných si totiž jiné řešení v tuto chvíli nedovede představit. Jako říká čínovnice Blanka:

Pokud by jich byl větší počet, tak jim udělat kategorii ať si závodí jako spolu. Zároveň by se tato kategorie rozdělila na trans ženy a trans muže. Protože dochází k tomu, že jedno pohlaví se podporuje k výkonu a druhé utlumuje, takže spíše rozdělit.“

S ní souhlasí i čínovník Josef: *„Můj názor je takový, že pokud se to má udělat, tak vytvořit nové kategorie. Určitě nezařazovat do stávajících kategorií.“*

Zároveň zazněl i názor, který zohledňoval úspěšnost sportovce. Ten společně sdíleli Ludmila (atletka) a Přemysl (atlet) a částečně i Ondřej (trenér). Všichni argumentovali, že pokud by byl sportovec na vysoké úrovni, a tím by přitahoval pozornost například i médií. Musel by se řešit už jeho případ a žádné další by nebylo potřeba. Naopak pokud by to byl sportovec nebo sportovkyně na nižší úrovni, jak řekl Ondřej: *„... tak by nad tím kde kdo mávl rukou.“* Přemysl ke své odpovědi připojil i důležitost tlaku od společnosti na inkluzi nebo segregaci transgender sportovců: *„... bude hodně záležet na celkovém vnímání společnosti.“* Z toho můžeme poznat, že atlet spolu s atletkou jsou ti, kterých se to primárně týká a sami se zamýšlejí spíše nad výkonností sportovce než toho konečného řešení, jako vytvoření nových kategorií.

Je tedy složité určit počet transgender sportovců podle kterého by se začala problematika aktivně řešit, protože v tuto chvíli není ani sjednoceno podle čeho by se měla

řešit, zda to bude již zmíněná výkonnost, nebo možnost startu na mistrovství republiky nebo nebude záležet na ničem a prostě se začne řešit i případ jednotlivce, protože pořád je sport něco, co by život mělo naplňovat a nerozdělovat.

3.8.9. Možná řešení této situace.

Jestli se některá z otázek jevila jako složitá na zodpovězení, byla to právě tato, týkající se návrhu na řešení zapojení transgender sportovců. Zde zaznívaly velmi zajímavé názory. Objevovaly se takové, které řešily otázku sledovanosti sportu a zobrazování v médiích, a to v takové souvislosti, že vytvoření nové kategorie, by nemuselo být mediálně přitažlivé, a tedy úplně výhodné. Například Blanka (čínovnice) řekla: *„Vytvořit jim novou kategorii je trochu obtížnější, protože nevím, kdo by se na to díval a pořád se zakládá na tom, že sport musí mít sledovanost.“* Ta se na to koukala ze svého pohledu čínovnice v instituci ČAS, a tak zvažovala mediální pozornost i v rámci partnerů a sponzorů jednotlivých závodů nebo přítomnosti diváků. Stejný názor zazněl i od atletky Ludmily, která na to opět koukala z pohledu profesionální sportovkyně, která závodí na velkých meetinzích, které mají mediální pozornost. Zároveň ale mluvila o tom, že při řešení problematiky bude rozhodovat úspěšnost sportovců, jak je vidět výše. Co se týče mediální pozornosti, rozhodovat by zde měla hlavně výkonnost a ne to, zdali je sportovec či sportovkyně trans nebo cis.

Další odpověď si hrála s myšlenkou vytvoření nové kategorie, ale jak správně řekla Katka (čínovnice): *„Zároveň by se tato kategorie rozdělila na trans ženy a trans muže. Protože dochází k tomu, že jedno pohlaví se podporuje k výkonu a druhé utlumuje, takže spíše rozdělit.“* Spolu s tímto názorem se objevila otázka i toho, kolik lidí by v dané kategorii bylo, aby nedocházelo k jejich diskriminaci, protože transgender sportovci, se chtějí zapojit do klasických závodů. Jiřina (čínovnice) na to správně upozornila: *„Pokud bychom udělali samostatné závody, tak by jich bylo málo a zároveň to není fér pro ně, oni nechtějí závodit mezi 200 lidmi.“* Měla i další zajímavý nápad, který by stálo za to analyzovat o něco více, a to: *„Možná běhání s ostatními, ale vlastní vyhodnocování.“*

Proti těmto názorům stál Bohumil, který byl striktně proti zapojení transgender sportovců:

Ani náhodou, ani nová kategorie, ani do stávajících kategorií. Za mě striktní zákaz. Ta myšlenka je v tom, že to¹⁷ je na ochranu těch atletek, tak ať chrání ty atletky¹⁸, určitě není fér, aby si podávaly ruku¹⁹ s někým, komu rostou vousy a mezi nohama má něco jinýho.

Je tedy zřejmé, že zapojení transgender sportovců do soutěží není jednoduché a žádné univerzální řešení zatím neexistuje. Jak uvádí Roubík (2021), jedním z možných řešení je vytvoření samostatné kategorie, nebo povolení soutěžit ve smíšených kategoriích, kde by trans muži a trans ženy soutěžili proti sobě i proti cis mužům. Přestože tato možnost nabízí určitou formu inkluze, neřeší zcela problematiku férovosti, protože rozdíly v tělesné výkonnosti by zůstaly.

Celkově se nedá říct jedna odpověď na možné řešení, protože každý/á komunikační partner/ka vždy přišel/a s novými omezeními, která by daná varianta mohla přinést. Bude ještě hodně záležet na tom, jak se k tomu Světová atletika a ČAS postaví, ve chvíli, kdy dojde k výskytu například v dětských kategoriích. Zakazovat sport dítěti, jde proti pocitu všem.

3.9. Souhrn analýzy

Povědomí o transgenderové problematice je zatím stále malé. Souvisí to i s tím, že širší veřejnost nemá tolik znalostí. Názory na transgender osoby ovšem mohou být rozporuplné, a to hned z několika hledisek, jedním z nich by mohl být věk odpovídajících. Komunikační partneři a partnerky se dají rozdělit do tří věkových skupin – a to mladší do 25 let, kam by patřili atlet a atletka, středně staří, tedy věk mezi 30-45 lety a starší což v mém případě bylo 55-65 let. Spolu s tím souvisí i to, zda se jedná o atleta či atletku anebo o činovníky. Přesto, že trenér s trenérkou by podle věku patřili do středně starších a starších, názorově jsou blíže atletům, což zřejmě souvisí s jejich každodenním kontaktem s nimi. Za to byl velmi rád Ondřej: *„Díky častému kontaktu se svěřenci s nimi řeším témata, která řeší i oni. Proto i od nich určité informace mám.“*

Pro mladší komunikační partnery není neznámo, že trans* osoby existují. Mají větší možnost se v rámci této problematiky vzdělávat a také si zjišťovat informace, jak sami chtějí.

¹⁷ Dokument Světové atletiky.

¹⁸ Myšleno, jako ženy dělající atletiku. Které jsou „ohroženy“ ve smyslu výkonnostním proti trans ženě, která prodělala mužskou pubertu.

¹⁹ Bohumilovi nepříjde férové, aby si cis ženy podávaly ruku s trans ženami právě z důvodu prodělání mužské puberty. Bere to, že trans ženy mají nad cis ženami výkonnostní výhodu, a proto by se neměly srovnávat na stejnou úroveň.

Naopak pro starší věkovou skupinu je to téma nové, neznámé a sami nemají potřebu si dohledávat nové informace. Lépe na tom je skupina středně starších, kteří o transgender jedincích vědí, mají i snahu si informace najít, ale stále je to pro ně složité na uchopení, což ukazuje například Blanka (čínovnice): „*Ráda si dohledám informace, ale byla jsem nějak vychována a je pro mě složité si představit, jak bych se k tomu měla postavit.*“ Dalším hlediskem, které by bylo dobré zohlednit při analyzování názoru na transgender sportovce, je určitě to, jestli se hovořilo o nespportovcích či o aktivním sportovci. Protože pokud by se jednalo o nespportovce nebo nějakého hobby sportovce či sportovkyni, tak nikomu nezáleží na tom, jestli se hledá na nějakém spektru nebo už ví, že jsou transgender. Ale ve chvíli, kdy se jedinec pohybuje v profesionálním sportu, nepřijde nikomu fér, aby se dostávali do kategorií druhého pohlaví.

Vzhledem k tomu, že není známa identita nějaké transgender sportovkyně či sportovce v České republice, nedošlo ani k žádnému osobnímu setkání. Prozatím nedochází k společným střetnutím ani v zahraničí. Většina to připisovala regulím, které vytvořila Světová atletika. Spíše docházelo k setkání s ženami, které prokazovaly vyšší hladinu testosteronu. Při této části rozhovoru docházelo k překrývání vědomí toho, jaké jsou rozdíly mezi ženami s rozdílným vývojem pohlavních orgánů, tedy i žen s vyšší hodnotou testosteronu, a transgender jedinci. Bylo by důležité, do budoucna to bude hrát velkou roli, objasňovat i v širší veřejnosti tyto rozdíly.

V České republice v atletice na vrcholové úrovni sportu nejsou známi transgender sportovci, ale někteří si všímají, že u mladších atletů a atletek dochází k různým formám hledání vlastní identity. Objevují se děti, které se více profilují do genderového vystupování druhého pohlaví nebo s vzhledem, který se více podobá opačnému pohlaví, než dítě samo je. Někteří se domnívají, že tomu napomáhá i lehčí přístup k informacím skrze sociální sítě. Děti vědí o přítomnosti trans*, jejich oblíbení influenceři mohou být trans* a předávat tak užitečné informace a zároveň i provázet procesem hledání sama sebe. Do budoucna by se díky tomu transgender atleti a atletky mohli dostat až na vrcholovou úroveň, i když není dáno, že by na vrcholové úrovni transgender sportovci nebo sportovkyně nebyli již nyní. Ovšem souvisí s tím i nejistota, která se u komunikačních partnerů a partnerek také objevovala, a to do jaké míry se děti opravdu hledají a do jaké míry je to určitá móda, protože se k nim informace mohou právě tak snadno dostat, a mohou to brát jako možnost zviditelnění.

Důvody proč se transgenderová problematika zatím neřeší aktivně mohou být různé. Může to být tím, jak zmiňovali komunikační partneři a partnerky, že nejsou transgender

sportovci známi. Dalším důvodem ovšem může být nezáměr to řešit. Český atletický svaz zřídil pozici, která se zabývá bezpečím atletek a atletů, kam spadají i genderové otázky. Tak by se dalo říct, že první krok k řešení problému byl udělán. Spolu s touto situací v rámci svazu putují materiály týkající se této problematiky, avšak jsou vždy stanoveny Světovou atletikou. Sám Český atletický svaz žádná svá pravidla ani opatření nemá a v tomto ohledu se plně spoléhají na rozhodnutí již zmíněné Světové atletiky. To ovšem neznamená, že by se na tuto situaci neměl už začít aktivně připravovat jak svaz jako instituce, tak atletické prostředí. V tuto chvíli není plně otevřený prostor pro zkoumání transgenderové problematiky, protože se v české atletice objevují témata, u kterých je podle mých komunikačních partnerů a partnerek mnohem větší potřeba proškolení trenérů, trenérky i všechny kteří s mladými sportovci a sportovkyněmi pracují. Jedním z hlavních témat je šikana nebo sexualizace.

Pro zlepšení podmínek v českém atletickém prostředí hraje klíčovou roli vzdělávání trenérů v problematických oblastech. Ovšem u otázky transgender bude důležité vzdělávat i ostatní činovníky než pouze trenéry a trenérky. U této otázky je však potřeba, aby byla vzdělávána i širší společnost, která sportovní obsah konzumuje. Protože ve chvíli, kdy sportovce přijme sportovní prostředí, ale nepřijme ho veřejnost, nastane okamžik, kdy bude jedinec „vyloučen“. Samozřejmě se musí začít u trenérů, ale v tuto chvíli na to není kapacita, a důvod je v tomto ohledu vzdělávat. Někteří vidí transgender problematiku, jako minoritní skupinu, kolem které je mnoho kontroverze. Ale není to něco, co by ohrožovalo atletický prostředí v nejbližších chvílích.

Od připravenosti trenérů k řešení transgenderové problematiky se bude odvíjet i celková připravenost českého atletického prostředí. Ti totiž slouží jako prostředníci mezi Českým atletickým svazem a samotnými sportovci a sportovkyněmi. Ve chvíli, kdy trenér nebo trenérka bude mít problematiku transgender, alespoň okrajově osvojenou, bude moct tyto informace dále přenášet svým svěřencům. Jak již bylo řečeno výše, transgenderová problematika je v českém atletickém prostředí stále minoritní oblastí, které by měl být věnován větší zájem. Z toho by se dalo vyvodit, že připravenost v české atletice je velmi malá a bude záležet na mnoha faktorech, aby se začala připravovat. Ať to je již zmíněné vzdělání trenérů, počty jednotlivých transgender sportovců, ale i povědomí v širší veřejnosti.

Světová atletika vydala koncem března roku 2023 dokument, ve kterém reguluje inkluzi transgender sportovců ve vrcholovém sportu. Všichni o dokumentu ví, ale nestudují si ho, protože jim přijde, že to není potřeba. Sám dokument nastavuje tak přísná pravidla, že v podstatě nastavuje zákaz sportovcům, kteří chtějí závodit v kategorii žen jako trans ženy.

Nejedná se pouze o extrémně nízkou hladinu testosteronu, ale také je zde zákaz prodělání mužské puberty, která přináší značné výhody oproti dívkám. Může to být nárůst svalové hmoty, větší růst a samozřejmě vyšší produkce hormonu testosteron. Tento dokument si klade za úkol, chránit cis sportovkyně, a tedy je velmi přísný směrem k transgender sportovkyním. Je zřejmé, že díky mužské pubertě získávají tyto závodnice značnou výhodu nad cis ženami a snížení testosteronu nijak nezabraňuje výhodám v rámci fyzická.

Je tedy otázkou, jak se s touto situací správně vypořádat, aby to bylo spravedlivé pro obě strany. Patrně se nebude jednat o poslední dokument, který Světová atletika vydá. Je to komplikovaná situace i směrem k tomu, že jsou ženy s rozdílným vývojem pohlavních orgánů, stejně jako ženy s vyšší hodnotou testosteronu. Tu správnou cestu bude ještě potřeba nalézt, první kroky k ochraně cis sportovkyň byly udělány a nyní bude potřeba vymyslet kroky, které by chránily i ty trans.

To, jak situaci bude řešit české atletické prostředí je stále složitou otázkou, víme, že se bude řídit pravidly nastavenými Světovou atletikou. Zajímavější otázkou je, v jaké chvíli se situace v české atletice začne řešit. Odpovědi se velmi různily. Velká část z nich byla, že by stačil jedinec. U něj by ale záleželo, na jaké výkonnosti úrovni by byl. Pokud by sportovkyně byla úspěšná a přitahovala by tak i zájem médií, stačil by už počet jedna. Spolu s odpovědí točící se kolem jednotky figurovalo i pravidlo umožňující start na mistrovství České republiky, a to tedy počet tři. Ukázal se ale i takový názor, který zohledňoval určité vnitřní pocity trans sportovců, a to, že nechtějí závodit v kategorii o deseti lidech, ale že chtějí soutěžit v rámci ostatních sportovců a sportovkyň. Tedy, že by bylo potřeba, aby se objevily desítky až stovky, protože to by se potom muselo řešit mnohem více, jak se daní jedinci zapojí do sportovního světa.

Jednou z možností, jak transgender sportovce zapojit, bylo dovolit jim závodit v kategorii, ve které se cítí, že chtějí závodit. V tu chvíli by ale docházelo k jinému vyhodnocování, protože pro cis sportovkyně by situace nemusela být spravedlivá. To by ale mohlo vést k určité formě vylučování trans žen a zároveň k určité formě demotivace u cis žen, protože by se mohly porovnávat s ženami, které mají jinak postavené tělo. A například u závodů by nemusely zažívat ten pocit proběhnutí cílem jako první.

Další možností je vytvoření nové kategorie, kam by spadali všichni, kteří se na genderovém spektru hledají a mohli by soutěžit mezi sebou. U odpovědi ohledně vytvoření nové kategorie zaznívaly různé názory. Ať již zmíněná jedna kategorie pro hledající, tak kategorie pro všechny trans* anebo v rámci trans* kategorie mít ještě rozděleny na kategorie trans muži a trans ženy. To se jeví jako správné řešení, ale opět by docházelo k vylučování

transgender sportovců a sportovkyň z toho sportovního atletického světa. Dostáváme se k situaci, že touha být druhým pohlavím a postoupení všech opatření, která jsou k tomu zapotřebí, nedělají ti jedinci k tomu, aby byli „odsunuti“ to jiné kategorie, ale aby mohli být v kategorii se soutěžícími, kteří se cítí stejně jako oni, tedy jako muži nebo ženy.

Poslední odpovědí, která zaznívala byl striktní zákaz závodit. Fyzické dispozice, které trans ženy mají po prodělání mužské puberty, jsou natolik velké, že není spravedlivé, aby porovnávaly síly s cis ženami.

Vnímání transgenderové problematiky je postupně na vzestupu, nemá sice hlavní slovo, ale postupně se o ní začíná mluvit. To, jak se bude řešit je ještě daleko a spoléhá se na nařízení od vyšší organizace, ale myslím si, že první kroky jsou udělány. I přesto, že z analýzy vyplývá, že nikdo není nijak zvláště proškolen, byla jsem překvapena, že o tom, kdo jsou transgender, komunikační partneři i partnerky věděli a zvládli o takto citlivém tématu hovořit v rámci českého atletického prostředí.

IV. Závěr

Závěrem této práce je možné shrnout zásadní poznatky jak z teoretické, tak z metodologické části, které se vzájemně prolínají a vytvářejí ucelený obraz problematiky transgender v českém atletickém prostředí.

V teoretické části práce jsem představila klíčové koncepty spojené s genderem, biologickým určením pohlaví a jeho sociální konstrukcí. Významnou roli v teorii sehrál také rozbor genderových stereotypů ve sportu, které mají vliv na vnímání žen, mužů, ale především transgender sportovců. Bylo také důležité vyjasnit rozdíly mezi termíny jako transgender, cisgender a transsexuál, což jsou klíčové pojmy v diskusi o začleňování transgender sportovců do profesionálního sportu. Práce se také dotkla procesu tranzice, včetně sociálních, právních a lékařských aspektů, které transgender jedinci procházejí, což umožňuje lépe pochopit složitosti, s nimiž se transgender sportovci musí vypořádat, pokud chtějí být plně začleněni do sportovních soutěží.

Důležitým bodem byla analýza transgender problematiky ve sportu, přičemž se zaměřovala na to, jak jsou transgender sportovci vnímáni, jaké existují legislativní a sportovní regulace a jaká jsou jejich práva v kontextu účasti v profesionálních soutěžích. Byly zohledněny různé regulační rámce, jako například pravidla Světové atletiky (World Athletics), která stanovují limity hladiny testosteronu u trans žen soutěžících v ženských kategoriích, což je krok k tomu, aby byla zajištěna „férovost“ mezi cisgender a transgender sportovci. Tato pravidla však často čelí kritice z obou stran – jak od těch, kteří je považují za příliš přísná a omezující, tak od těch, kteří je považují za nedostatečná pro zajištění rovných podmínek.

Metodologická část se zabývala kvalitativním výzkumem, který byl založen na sérii polostrukturovaných rozhovorů s aktéry z českého atletického prostředí. Cílem bylo zjistit, jak čeští činovníci, trenéři a samotní sportovci vnímají transgenderovou problematiku. Výzkum odhalil, že povědomí o transgender problematice je v české atletice stále nízké. Respondenti často naráželi na nedostatečnou vzdělanost v této oblasti, která se projevila především u starší generace činovníků a trenérů. Mladší sportovci a trenéři byli v tomto ohledu otevřenější, avšak ani oni neměli vždy hlubší znalosti o tom, co transgender sportovci skutečně procházejí.

Velká část respondentů vyjádřila obavy ohledně férovosti při soutěžení transgender žen v ženských kategoriích. Hlavním problémem byla výhoda, kterou by trans ženy mohly mít díky prodělání mužské puberty, což z nich činí fyzicky silnější soupeře. Tato otázka

férovosti byla středobodem rozhovorů, přičemž někteří respondenti byli vyhraněně proti tomu, aby transgender sportovci závodili ve stávajících kategoriích, zatímco jiní se snažili nalézt kompromisní řešení. Několik respondentů navrhlo, že by bylo možné vytvořit samostatné kategorie pro transgender sportovce, i když toto řešení nebylo všeobecně považováno za ideální.

Co se týče připravenosti českého atletického prostředí na řešení transgender problematiky, výsledky výzkumu ukazují, že zatím neexistuje dostatečná podpora nebo struktura pro plné začlenění transgender sportovců. Ačkoli Český atletický svaz je v kontaktu s nařízeními Světové atletiky, neprobíhá aktivní školení nebo vzdělávání činovníků a trenérů v této oblasti. To vede k tomu, že mnoho aktérů v české atletice nemá jasnou představu, jak by měli k této problematice přistupovat. Světová atletika již vydala určité regulace, ale v českém kontextu je implementace těchto pravidel stále v plenkách.

Etické otázky výzkumu byly důležitou součástí metodologické části, kdy bylo nutné zajistit anonymitu a bezpečnost respondentů. Také bylo důležité, aby výzkumné otázky byly formulovány citlivě a respektovaly rozdílné názory respondentů. Během rozhovorů se ukázalo, že většina respondentů nemá přímou zkušenost s transgender sportovci, což ještě více komplikuje jejich schopnost empaticky nahlížet na tuto problematiku.

Na základě provedené analýzy je zřejmé, že české atletické prostředí není plně připraveno čelit otázkám spojeným s transgender sportovci. Významnou roli v budoucím rozvoji bude hrát vzdělávání a osvěta nejen mezi trenéry, činovníky a sportovci, ale i mezi širší veřejností. Transgender sportovci nejsou ve sportu novinkou, ale jejich přijetí a začlenění do soutěží je stále kontroverzním a složitým tématem, které vyžaduje komplexní přístup. Je důležité, aby se česká atletika otevřela diskusi a začala se na tuto problematiku připravovat, protože je pravděpodobné, že se v blízké budoucnosti stane více aktuální.

V konečném důsledku je cílem této práce poukázat na potřebu hlubšího porozumění transgender problematice ve sportu a připravit půdu pro další výzkumy a diskuze, které by mohly vést k větší inkluzi a rovnosti ve sportovním světě. Určitě by bylo zajímavé do budoucna studovat názory samotných trenérů a trenérek, o kterých se v analýze často hovoří. Zároveň by se dalo více do hloubky studovat vnímání samotné instituce Českého atletického svazu. Například oslovit více činovníků a činovnic, spojit s pozicemi, které se touto problematikou zabývají. Jsem si totiž vědoma omezení, které můj výzkum přinesl, jako omezený počet komunikační partnerů/rek s čímž souvisí i jejich výběr, kdy by do budoucna mohl být více roztríděný na činovníky/ce, trenéry/ky a sportovce/kyně.

Budoucí vývoj bude záviset nejen na regulacích od mezinárodních sportovních institucí, ale také na tom, jak se samotní sportovci/kyně a činovníci/nice v české atletice rozhodnou k této otázce přistupovat.

V. Seznam literatury

- ALLEN, L. S.; a kol. *Sex differences in the corpus callosum of the living human being*. Journal of Neuroscience, 1991.
- AULTMAN, B. Cisgender. *Transgender Studies Quarterly*, 2014.
- BERGER, P. L.; LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.
- BINAOHAN, B. *Decolonizing trans/gender 101*. Oh, the Hu-manatee! 2014.
- BOURDIEU, P. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000.
- BOYLE, R, HAYNES, R. *Power Play: Sport, the Media and Popular Culture*. Edinburgh University Press, 2009
- COAKLEY, J. J. *Sports in Society: Issues & Controvesies*. Eight edition. International Edition 2003.
- COLEMAN E. a kol. *Standards of Care for the Health of Transgender and Gender Diverse People*. Version 8, *International Journal of Transgender Health* 2022.
- DHIMAN, V., BHARTI A. *Safe spaces: Need and concern of "Trans" community*. *Discovery* 2023.
- FASTING, K.; KNORRE, N. *Ženy ve sportu v České republice, zkušenosti sportovkyň*. Norská sportovní univerzita a Český olympijský výbor Oslo a Praha, 2005.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013.
- HELGESON S. V. *Psychology of gedner*, second edition. New Jersey: Pearson Education, 2005.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- HILTON, E. N.; LUNDBERG, T. R. *Transgender women in the female category of sport: perspectives on testosterone suppression and performance advantage*. *Sports Medicine*, 2021.
- CHALABAEV, A., a kol. *The influence of sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise: Review and future directions*. *Psychology of sport and exercise*, 2013, 14.2: 136-144.
- JSME TRANSPARENT. *Průvodce tranzicí pro trans* lidi*. Transparent z.s. 2021.
- KATZ, R. S.; LUCKINBILL, R. W. *Changing sex/gender roles and sport*. *Stan. L. & Pol'y Rev.*, 2017.
- KIMMEL, M. S. *The Gendered Society*. Oxford University Press, Inc. 2000, 2011.
- KŘÍŽKOVÁ A. *Genderová identita – základní definice, konstrukce, koncepty*. *Gender rovné příležitosti výzkum* 2001.
- LAQUEUR, T. *Rozkoš mezi pohlavími. Sexuální diferenciacie od antiky po Freuda*. Karolinum, 2018.

- LEVIN, R. *Biological studies of transgender identity: A critical review*, Journal of Gay & Lesbian Mental Health 2023.
- MEIER, M. *Gender Equity, Sport and Development*. Swiss Academy for Development 2005.
- NOVOTNÁ H., ŠPAČEK O., ŠŤOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ M. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2019.
- OAKLEY, A. *Sex, Gender and Society*. Gower Publishing Company Limited, 1985.
- PARSONS, T. *Sociální struktura a osobnost*. Praha: Academia, 1950.
- PFISTER, G.; SISJORD, M. K. *Gender and Sport: Changes and challenges*. 2013.
- RENZETTI, C. M.; CURRAN D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum 2003.
- RUBIN, H. J.; RUBIN, I. S. *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. SAGE Publications 2011, 3. vyd.
- SHARMA. D. S. TSQ: *Transgender Studies Quarterly – Provincializing Trans Studies*. Duke University Press: February 2023.
- SHARMA, D.S. *Provincializing Trans Studies*. Interventions: International Journal of Postcolonial Studies, 2023 25(4), 544-561.
- SCHMIED, A. a kol. *Sex differences associated with corpus callosum development in human infants: A longitudinal multimodal imaging study*. NeuroImage, 2020.
- SEKOT, A. Sociologické problémy sportu. Praha: Grada Publishing as, 2008.
- SMETÁČKOVÁ, I.; Ing. PAVLÍK P. a kol. *Příručka pro genderově citlivé výchovné poradenství* [online]. Otevřená společnost, o. p. s., 2007.
- STRAZUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999.
- SVĚTOVÁ ATLETIKA. *Eligibility regulations for transgender athletes*. 2023a.
- SVĚTOVÁ ATLETIKA. *Eligibility regulations for the female classification (athletes with differences of sex development)*. 2023b.
- TEICH M. Nicholas. *Transgender 101: a simple guide to a complex issue*. New York: Columbia University Press 2012.
- WOOD, G. W. *The psychology of everything: The psychology of GENDER*. New York: 2018.

Internetové zdroje

- Advocate channel 2018: <https://www.youtube.com/watch?v=4AvyVGmpnt0>
- BERKOWITZ, A. *Brain scientists haven't been able to find major differences between women's and men's brains, despite over a century of searching* 2020: <https://theconversation.com/brain-scientists-havent-been-able-to-find-major-differences-between-womens-and-mens-brains-despite-over-a-century-of-searching-143516>

- CONNELL, W. *Transgender athletes in the olympics*. 2018: <https://www.cpreview.org/articles/2018/4/transgender-athletes-in-the-olympics?rq=transgender>
- DOLEŽAL, B. *Perly týdne*. Lidové noviny, 2002, str. 18.
- Evropský institut pro rovnost mužů a žen 2015: <https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215937csn.pdf>
https://www.irozhlas.cz/sport/ostatni-sporty/genderova-vyvazenosť-rovnost-pohlavi-sport-vedeni_2002021527_wei
- CHARVÁT, Michal a Aleš Sekot. Sociologie sportu (e-learninový text).
- CHAWANSKY, Megan, Ph.D. Gender and Sport: Fact Sheet [online]. Dostupný z: https://socwomen.org/wp-content/uploads/2018/03/fact_02-2011-sport.pdf
- IROZHLAS, Návrh zákona 2025: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/bez-kastrace-ale-s-rocni-cekaci-lhutou-poslanci-navrhuj-i-nova-pravidla-pro_2502040821_mst
- JELÍNKOVÁ, B. *Muži vs. Ženy: Síla proti vytrvalosti*. 2018: https://www.stoplusjednicka.cz/muzi-vs-zeny-sila-proti-vytrvalosti?_zn=aWQIM0QxMjYzMTkxNDMxNTg0MTUyNjY0JTdDdCUzRDE3MDA1NTMyMTUuMTUyJTdDdGUIM0QxNzA3MDQ2MzcxLjcwOSU3Q2MIM0Q0RDFEMkFEMjRFRjIERURFQjEzRkE1MEQyQkI4QTRBRg%3D%3D&_zn=aWQIM0QxMjYzMTkxNDMxNTg0MTUyNjY0JTdDdCUzRDE3MDA1NTMyMTUuMTUyJTdDdGUIM0QxNzA4OTc4NzIyLjg2MyU3Q2MIM0RFQ0VEOEM3MjlGQ0YzQThFQzE4N0I4N0ZDODc1NTAzMw%3D%3D
- KRUPKA, J. *Aby mohla běžet maraton převlékla se za muže. Bobbi Gibbová změnila svět sportu*. 2022: https://www.denik.cz/ze_sveta/bobbi-gibb-bostonsky-maraton-1966-bezkyne-forrest-gump.html
- LINHART, ČECHÁK, Definice sportu, 2020: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sport>
- Queer Geography 2021: <https://lgbt-zdravi.cz/slovník-pojmu/>
- ROUBÍK, L. dostupný z: https://www.lukasroubik.cz/blog/transgender-ve-sportu?fbclid=IwAR0oEDiQjGlhKtmPNf_9lzx150cuvEEEniPDQG-3lk0LK8egsMxw5ICgh-fc
<https://jsmetransparent.cz/o-translidech/kdo-jsme/>
<https://mkn10.uzis.cz/o-mkn>
<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F64.0>
https://www.olympijskytym.cz/files/documents/1669012090_cov-media-guide-216x216.pdf
<https://www.psychiatry.org/patients-families/gender-dysphoria/what-is-gender-dysphoria>
<https://www.psychiatry.org/psychiatrists/diversity/education/transgender-and-gender-nonconforming-patients/gender-dysphoria-diagnosis>

<https://www.atletika.cz/o-nas/historie/>

<https://worldathletics.org/news/press-releases/council-meeting-march-2023-russia-belarus-female-eligibility>

<https://www.roadcycling.cz/clanek/prvni-tour-de-france-femmes-zacina-tuto-nedeli>

https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-institute-gender-equality-eige_cs

<https://eige.europa.eu/publications->

[resources/thesaurus/terms/1223?language_content_entity=cs](https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1223?language_content_entity=cs)

<https://nalis.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=127539&pos=1&cnt=3&typ=result>

Příloha 1

Seznam otázek k rozhovorům:

1. V posledních letech se ve sportu čím dál častěji tematizuje problematika transsexuality a transgender sportovců, proto bych se na úvod ráda zeptala, jak ji vnímáte vy osobně?
 - Jaký na ni máte názor?
 - Setkal/a jste se s ní osobně?
 - Setkal/a jste se osobně s transgender sportovci? Při jaké příležitosti?
2. Týká se podle vás tato problematika i českého atletického prostředí?
 - Řeší se nějak?
 - Pokud se řeší, čeho se to týká?
 - Začleňování sportovců do soutěží? Nebo něčeho jiného?
3. Víte, jak světová atletická federace reguluje pojetí transgender?
 - Co říkáte na jejich definici transgenderových sportovců?
 - Co říkáte na jejich přístup k jejich začleňování?
4. Jak je podle vás česká atletika připravená na řešení situací souvisejících s působením transgender sportovců?
 - Má v tomto ohledu nějaká pravidla či předpisy?
 - Jsou v tomto ohledu vzdělávání trenéři, činovníci atd.?
 - Existují nějaké mechanismy, jak řešit případné problematické situace související s přítomností transgender sportovců?
5. Pokud problematika není systematicky řešena, jak by se podle vás začleňování transgender sportovců dalo řešit?
 - Jaký počet transgender sportovců by podle vás měl vést k tomu, aby se tato problematika začala řešit?
 - Jaká byste navrhoval/a opatření?
 - Bylo by řešením udělat závody zvlášť pro transgender sportovce, vytvořit pro ně novou kategorii nebo je zapojit do stávajících kategorií?
6. Jsou nějaké otázky, které Vás k tomuto tématu napadají, které bychom měli dále prozkoumat?